

Sopeutuva yhteiskunta ja resilienssi: turvallisuuspoliittinen analyysi

ARI-ELMERI HYVÖNEN JA TAPIO JUNTUNEN

ABSTRACT
Adaptable society
and resilience:
security political
analysis

The emergence of resilience as a key concept in security and development policies has not evaded the discussions in the discipline of International Relations, wherein the critical and normative debate on its political nature has witnessed an increasing proliferation during the last five years or so. The critical knowledge production around the concept, however, has ended up in an impasse produced by the incompatible perspectives on resilience either as a form of governmentality or an ideal type that promises individual/community emancipation and/or decentralization of power. To open up this analytical deadlock we suggest that the discussion concerning resilience should be filtered, firstly, through the basic analytical concepts of security studies and, secondly, based on this first move, through the lenses of political theory. We start by introducing a typology of the meanings of resilience on basis of how it has thus far been appropriated in the security studies literature and policy practices. Moreover, we grasp resilience as conceptualization of security by using Barry Buzan and Lene Hansen's analytical framework that is designed to structure theories and concepts of international security.

Johdanto, ongelmanasettelu ja tutkimuskysymys

Kriisien sietämiseen ja niistä palautumiseen tarvittaviin ominaisuuksiin, kuten kimmoisuteen, sitkeyteen ja sisukkuuteen, viittaavasta resilienssistä on viimeisen kymmenen vuoden kuluessa kehittynyt vaikutusvaltainen uudiskäsite, jota on sovellettu laajasti eri valtioiden, alueellisten organisaatioiden ja kansainvälisten järjestöjen politiikassa ja strategioissa¹. Samalla resilienssi on levinnyt useiden tieteenalojen ajankohtaiseen keskusteluun, oli kyse sitten käsitteen alkulähteistä systeemiekologiassa, psykologiassa ja taloustieteessä tai sen tuoreimmista sovelluksista kaupunkisuunnittelun, sosiologian tai turvallisuus- ja katastrofitutkimuksen kaltaisilla tutkimusaloilla, tässä vain muutaman mainitaksemme (Dunn Cavelt ym. 2015, 4–5). Ottaen huomioon resilienssin käsitteen varsin laajasti yleistyneen käytön kansallisen ja ylikansallisen tason turvallisuusstra-

tegioissa, on hieman yllättävää, että (kansainvälinen) turvallisuustutkimus on pureutunut resilienssin käsitteeseen ja sen tuottamiin poliittisiin seurauksiin vasta viimeisten vuosien aikana (Biermann ym. 2015). Erityisesti resilienssin ja turvallisuuden käsitteiden suhteita tarkasteleva analyttinen perustutkimus on toistaiseksi jäänyt kansainvälisten suhteiden ja turvallisuustutkimuksen saralla vähäiseksi (Bourbeau 2013; Bourbeau ja Vuori 2016).

Artikkelin tavoitteena on vastata tähän puutteeseen analysoimalla resilienssin käsitteen merkitystä turvallisuusajattelulle ja -politiikalle kansainvälisen turvallisuustutkimuksen (International Security Studies) analyttisen ja käsittehistoriallisen perinteen näkökulmasta. Artikkelissa esitetään, että resilienssiä koskeva kriittinen tiedontuotanto on päätyneet kansainvälisen turvallisuustutkimuksen sekä hieman laajemmin kansainvälisten suhteiden tieteenalan sisäisessä keskustelussa muutamassa vuodessa umpikujaan, jossa vastakkain ovat yhteensovittamatto-

mat näkemykset resilienssistä hallintamentaliteetti-
na sekä toisaalta ideaalittyyppisenä, yksilöiden toi-
meliaisuutta edistävänä ja valtaa hajauttavana mal-
lina. Tämän lukkiutuneen keskustelun avaamiseksi
artikkelissa ehdotetaan, että resilienssiä koskeva
keskustelu tulisi suodattaa turvallisuustutkimuksen
peruskäsitteistön sekä toisaalta laajemmin politiikan
teorian muodostamien sihtien läpi, jotta tutkimuk-
sessa olisi mahdollista hahmottaa tarkemmin resi-
lienssin, turvallisuuden ja politiikan välisiä suhteita.

Artikkelissa nojaututaan Barry Buzanin ja Lene
Hansenin (2009) muodostamaan käsiteanalyttiseen
viitekehukseen, jonka avulla kansainvälisen turvalli-
suustutkimuksen suuntauksia, institutionaalista
kehitystä sekä käsitteistöä on mahdollista tarkastel-
la systemaattisesti. Buzanin ja Hansenin viitekeh-
ksen sisältämien analyttisten kysymysten kautta
ajankohtaisessa keskustelussa varsin kirjavana eden-
nyt keskustelu resilienssin merkityksestä on mah-
dollista palauttaa erityiseksi käsitteeksi turvallisuuden
luonteesta muiden turvallisuustutkimuksen
katsantojen ja lähestymistapojen rinnalle.

Resilienssin analytiikkaan artikkelissa edetään
kolmannessa luvussa. Artikkelin toisessa luvussa
käsiteanalyysia pohjustetaan tarkastelemalla resi-
lienssin käsitteen alkuperää sosio-ekonomisten sys-
teemien ja prosessien yleisenä ominaisuutena. Tässä
yhteydessä perehdytään myös resilienssistä tehtyihin
uudelleentulkintoihin ja sovelluksiin kansainvälisen
politiikan tieteenalalla sekä sen liepeillä. Resiliens-
sistä nykyisin turvallisuustutkimuksen ja kansainvä-
listen suhteiden tieteenalojen piirissä käytävää kes-
kustelua jäsennetään artikkelissa edelleen kolmen
poliittisen tason kautta: resilienssin käsitteen taustalla
vaikuttava tieteellinen ontologia, eli käsitteen
syvärakenne; resilienssi strategisena turvallisuuspoli-
tiikkaa ohjaavana käsitteenä ja metaforana; resi-
lienssi turvallisuus- ja kriisinhallinnan käytäntöjä
ohjaavana operationaalisenä käsitteenä.

Resilienssin analysoiminen turvallisuuskäsitykse-
nä avaa artikkelin viimeisessä luvussa väylän resi-
lienssipolitiikan taustalla vaikuttavien ontologisten
ja epistemologisten oletusten sekä näiden politiik-
kakäsitystä ohjaavien vaikutusten arviointiin. Tässä
yhteydessä artikkelissa keskitytään – nojaten muun
muassa Hannah Arendtin ajatteluun ja sen kansain-
välispoliittisiin sovelluksiin – laajempiin poliittisiin
implikaatioihin, esittäen resilienssin käsitteen osana
pidempään jatkunutta yhteiskuntapolitiikan roolia
muokkaavaa ajattelutapojen muutosta, jossa politi-

kan käsitteen ymmärtäminen mahdollisuutena uu-
den julkisen ja jaetun tilan rakentamiseen on kor-
vautumassa sosiaalisten prosessien ylläpitämisen
ensisijaisuutta korostavalla ajattelulla.

Turvallisuuspolitiikan osalta sosiaalisten proses-
sien ylläpitämisen korostuminen viittaa kehitykseen,
jossa perinteiset turvallisuuspolitiikkaa ohjanneet
yläkäsitteet – puolustus, kansallinen turvallisuus ja
sitemmin myös suojele – ovat korvautumassa va-
rautumisen ja sopeutumiskyvyn kaltaisilla käsitteil-
lä, joiden seurauksena vastuuta turvallisuuden tuot-
tamisesta siirretään julkiselta vallalta kansalaisyhtei-
teuskunnalle ja yksityiselle sektorille. Yksilöiden ja
yhteiskunnan turvallisuuden kasvattamisen näkö-
kulmasta resilienssi näyttää näin ollen varsin
ongelmallisena käsitteenä. Vähemmän ongelmalli-
sena voitaisiin pitää uudelleen hahmoteltua ajatusta
resilienssistä, jossa painotetaan aktiivista ennaltaeh-
käisyä, jonka toteuttamisessa päävastuu on poliittisi-
sien rakenteita kehittävillä demokraattisesti valituilla
vallankäyttäjillä, unohtamatta aitoa vallansiirtoa
paikallistoimijoille. Tällaisessa näkemyksessä olisi
otettava huomioon myös resilienssin ilmentämän
hallintatavan muutoksen valtiokulttuuriset ja kon-
tekstuaaliset tekijät.

Resilienssin nousu turvallisuuspolitiikan käsitteistöön

Resilienssin alkuperä ja määritelmä

Kuten turvallisuutta, myös resilienssiä voidaan pitää
poliittisesti johdannaisena käsitteenä (vrt. Buzan
1983; Wolfers 1952). Toisin sanoen, kuten turvalli-
suudenkin kohdalla, myös resilienssin käsitteeseen
tukeutuvia käytänteitä ja diskursseja ohjaavat näke-
mykset (maailman)politiikan perimmäisestä luon-
teesta, jota voidaan analysoida politiikan teorian
näkökulmasta (vrt. Booth 2007, 151–160; ks. myös
Wyn Jones 1999). Resilienssin käsitteen poliittisen
johdannaisuuden yksiselitteinen hahmottaminen on
kuitenkin hankalaa. Useat tutkijat eri tieteenaloilla
ovat kiinnittäneet huomiota resilienssin käsitteen
analyttiseen kehittymättömyyteen – sen vaikutus-
alan laveuteen sekä sille annettujen määritelmien
avoimuuteen, joustavuuteen, ja ylipäätään niiden
valtavaan kirjoon (Anderson 2015; Brandt ja Jax
2007; Brown 2013; Dunn Cavelty ym. 2015; Tierney

2014, 162–163; Turner 2013; Walker ja Cooper 2011)².

Resilienssin analyttistä laveutta ja tarkentumatomuutta ilmentävät sille annetut määritelmät tiedeyhteisöä ja poliittisia toimijoita ”mobilisoivana metaforana” (Walklate ym. 2014, 422), tieteenalojen välistä keskusteluyhteyttä edistävänä ”rajakäsitteenä” (Tierney 2015, 1331–1332) sekä ”perustavasti kiistanalaisena käsitteenä” (Rogers 2012, 2015). Analyttiseen tarkkuuteen tukeutuvan tutkimuksen näkökulmasta resilienssin käsitteen käytön yleistyminen sekä toisaalta määritelmien kirjon laventuminen on kuitenkin ongelmallista. Resilienssin käsitteen analyttisen ja normatiivisen merkityksen välisen jännitteen ymmärtämiseksi on keskeistä tuntea käsitteen tieteellinen tausta sekä käyttöyhteydet, joiden kautta käsite laajeni politiikkaa ohjaavaksi muotivirtaukseksi.

Tieteellisenä käsitteenä resilienssin genealogia on jäljitetty kahtaalle: Ensinnäkin käsitteen juuret palautuvat systeemiekologian tieteenalalla 1970-luvulla tapahtuneeseen paradigmaattiseen muutokseen, mikä tapahtui läheisessä yhteydessä hayekilaisen uusklassisen taloustieteen tieteenfilosofisiin lähtökohtiin limittyvän kompleksisuusajattelun kehityksen kanssa. (Walker ja Cooper 2011; ks. myös Biermann ym. 2015, 2–3; Chandler 2014c; Tierney 2015, 543–545.) Tieteellisenä käsitteenä resilienssin juuret palautuvat myös psykologiaan, jossa käsitettä käytetään yksilöiden traumaattisten kokemusten jälkeisten palautumisprosessien arvioimiseen näiden luontaisen taipumusten ja ympäristökäijöiden näkökulmasta (Bonanno ja Mancini 2008; Luthar ym. 2000). Kansainvälisessä turvallisuustutkimuksessa sekä kansainvälisten suhteiden tieteenalalla käydyn keskustelun kannalta systeemiekologinen ja kompleksisuusajatteluun kytkeytyvä hahmotustapa on kuitenkin selvästi psykologiaa isommassa roolissa.

Systeemiekologian kuvailevassa merkityksessä resilienssin käsitteellä hahmotettiin ekosysteemien sisäisen muutosdynamiiikan luontaisia prosesseja: kuinka paljon ekosysteemi voi muuttua menettämättään identiteettiänsä; mikä on ekosysteemin itseorganisoiutuvuuden aste; kuinka mukautuvainen ja ”oppivainen” systeemi on ulkoisten stressitekijöiden vaikutuksen alaisena (ks. esim. Folke 2006). Sosio-ekologisen resilienssitutkimuksen toisen sukupolven keskeinen tutkija, Tukholman resilienssi-keskuksessa työskentelevä Carl Folke (Folke ym. teoksessa Tierney 2014, 164), yhdistää kollegoineen

paradigmaattiseksi muodostuneessa määritelmässä resilienssin ”transformatiiviset” elementit yhteen. Näitä ovat 1) sosio-ekologisten systeemien kyky kriisin kohtaamiseen ja sen vaikutusten hylkimiseen tarvittavaan sietämiseen (kriisinsietokyky); 2) kyky itseorganisoiutumiseen (kriisiäkainen toimintakyky ja lamaantumattomuus); 3) kyky kriisin jälkeiseen oppimis- ja adaptaatioprosessiin (itseorganisoiutumiskyky). Toisin sanoen,

[...] resilientimmät sosio-ekologiset systeemit ovat kyvykkäämpiä imemään itseensä suuria shokkeja muuttumatta perustavanlaatuisesti. Jos mittava muutos on väistämätön, resilientit systeemit omaavat tähän muutokseen sopeutumiseen vaadittavat uudistumiskyvyn ja uudelleenjärjestäytymisen komponentit. (Emt.)³

Resilienssin käsite jalostui 2000-luvun alkupuolelta systeemiekologiassa käytetystä merkityksestä normatiivisemmaksi ja poliittisemmaksi, kun sitä alettiin soveltaa kaupunkisuunnittelun, vastaterrorismin, kriittisen infrastruktuurin, valtionrakennuksen, kansainvälisen kehityspoliittikan sekä vastaavien alojen tutkimusta ohjaavana muotikäsitteenä (Brandt ja Jax 2007; Dunn Cavely ym. 2015). Yhteiskuntaan ja politiikkaan sovellettaessa käsitteen ekosysteemien toimintaa kuvaileva merkitys muuttui metaforaksi, jossa yhdistyy lujouden ja joustavuuden keskenään ristiriitaiselta vaikuttavat ominaisuudet. Kun resilienssin metaforaa käytetään strategisena ja retorisena ilmauksena esimerkiksi turvallisuuspoliittisessa puheessa, asettaa se kohteilleen vaatimuksen sekä kriisiäkaisen toimintakyvyn säilyttämisestä että mahdollisimman joustavasta mukautumiskyvystä ennakoimattomien ja kompleksisten kriisien tuottamien seurausten jälkeiseen todellisuuteen (Brassett ym. 2013, 222–223; Juntunen ja Hyvönen 2014, 200). Metaforana resilienssi eroaa näin insinöörieteistä tutusta materiaalsen lujatekoisuuden (*robustness*) sekä häiriöiden ja muutoksen vastustamisen (*resistance*) poliittisesta käsitteestä; jälkimmäiset käsitteet eivät huomioi resilienssin käsitteelle keskeistä vaatimusta kyvystä vastaanottaa häiriötilanteiden seurauksia sekä hyödyntää kriisin jälkeistä tilannetta kehittymisen lähteenä.

Sosio-ekologisessa resilienssitutkimuksessa luonon ja ihmisten muodostavia systeemejä määrittelee lähtemätön yhteenkietoutuneisuus sekä taipumus päättymättömiin sopeutumisen, kasvun, uudellee-

norganoitumisen ja uudistumisen sykleihin. Yhteiskunnat toisin sanoen ymmärretään sosio-ekologiseen metaforaan perustuvassa resilienssitulkinnassa varsin kirjaimellisesti itseorganoituvien luonnollisten prosessien reaktiivisena jatkeena. (Holling 2001, 391–392; vrt. Juntunen ja Hyvönen 2014, 197–199.) Resilienssi viittaa systeemien orgaaniseen rakenteeseen “hautautuneeseen” ominaisuuteen, joka aktivoituu vasta kriisiin sytyttyä ja muuttuu havaittavaksi niiden toteuduttua. Resilienssin käsitteen ontologiset taustaotukset vahvistavat kuvaa, jossa kriisiin kokevat yksiköt – olivat nämä sitten yhteiskuntaa, kulttuureita, kaupunkiyhteisöjä tai sosio-ekologisia systeemejä – irrotetaan kriisejä tuottavasta ulkopuolisesta turvallisuusympäristöstä (tai ekosysteemien ulkopuolisesta tilasta), joka esitetään kompleksisena (epälineaarisesti toimivana) sekä politiikan näkökulmasta ennakkoimattomana.

Resilienssiä korostava ajattelu tukeutuu vahvaan “kontingenssin epistemologiaan”. Turvallisuushallinnan ja -politiikan näkökulmasta epävarmuus (kykenemättömyys kompleksisten syy-seuraussuhteiden mallintamiseen) ja riskien luonne sattumanvaraisen prosessin seurauksena syntyvinä ”yllätyksinä” purkautuvat resilienssiajattelun eettisenä ja normatiivisena moniselitteisyytenä – tarpeena korostaa riskien keskellä elämisen mahdollisesti positiivisia ja voimaannuttavia mahdollisuuksia (Methman ja Oels 2015; O’Malley 2010). Resilienssi nostaa yhteiskuntien ja yhteisöjen kriiseistä vahvistumista määrittelevän itseorganoitumiskyvyn turvallisuuspolitiikan mittatikuksi, jolloin se erkanee uhkakuvioiden identifioitumiseen keskittyvästä riskilähtöisestä ajattelusta, jossa alkutilaan palautuminen ja järjestelmän identiteetin säilyttäminen on edelleen keskeinen, ennakoitiin perustuvan hallinnan päämäärä. Tällä tavoin resilienssi viittaa pikemminkin joksikin tulemisen jatkuvaan prosessiin kuin jonkin jo konkreettisesti olemassa olevan ominaisuuden tai tasapainotilan säilyttämiseen (Bourbeau 2015, 375; Heath-Kelly 2015, 76; Walklate ym. 2014, 419; vrt. Rosa ym. 2015, 131–137).

Resilienssi kansainvälisessä turvallisuustutkimuksessa

Kansainvälisten suhteiden tieteenalalle sekä turvallisuustutkimuksen piiriin resilienssin käsite vakiintui vasta 2010-luvun alkupuolella (ks. esim. Bourbeau

2013; 2015; Bourbeau ja Vuori 2016; Corry 2014; Fjäder 2014)⁴. Tällöin resilienssiä kuitenkin sovellettiin jo laajasti käytännön turvallisuuspolitiikan strategisena käsitteenä. Esimerkiksi Britanniassa resilienssi nostettiin kansallisen turvallisuusstrategian ohjaavaksi käsitteeksi jo vuonna 2010 (Cabinet Office 2010). YK:n globaali- ja ympäristöhallinnan strategioihin sekä valtionrakennuspolitiikan ja uuden humanitarismin ohjaavaksi käsitteeksi resilienssi nousi 2000-luvun puolivälissä. Yhdysvalloissa resilienssin käsitettä on sovellettu vuosituhaten vaihteesta eteenpäin kriittisen infrastruktuurin toimintaa ja jatkuvuudenhallintaa mallintavana strategisena ja operatiivisena käsitteenä. Voidaankin sanoa, että kansainvälisten suhteiden tieteenalalle resilienssin alkuperäinen tieteellinen merkitys ”valui” ja ”suodattui” jo valmiiksi sen tutkimuskohteen – poliittisten käytäntöjen – kautta latautuneena. (Ks. esim. Chandler 2013; Duffield 2012; Juntunen ja Hyvönen 2014, 200; Lundborg ja Vaughan-Williams 2011; Reid 2012; Walker ja Cooper 2011, 152–154.)

Verraten myöhäinen herääminen jo valmiiksi normatiivisesti latautuneen resilienssipolitiikan arvioimiseen selittää osaltaan, miksi käsitteen ympärillä käyty akateeminen keskustelu polarisoitui turvallisuustutkimuksen ja kansainvälisten suhteiden tieteenaloilla varsin nopeasti. Etenkin Euroopassa resilienssin ja turvallisuuspolitiikan suhdetta tarkastelevaa debattia ohjaa tällä hetkellä kaksi selkeästi toisilleen vastakkaista tulkintaa. Näistä kriittisempi katsanto yhdistää resilienssin uusliberalistisen politiikan ja hallinnan välineeksi. Tämä kriittisen resilienssitutkimuksen haara tukeutuu vahvasti biovalan ja foucault’laisen hallintamentaliteetin käsitteisiin (ks. esim. Brassat ym. 2013; Chandler 2013, 2014a; Evans ja Reid 2013, 2014; James 2015; Joseph 2013a; Walker ja Cooper 2011). Resilienssin redusointiina foucault’laiseen analyysiin on kuitenkin herättänyt tieteenalla vastakritiikkiä, jossa korostetaan resilienssipolitiikan emansipatorista potentiaalia. Resilienssipolitiikan (kansalaisia) aktivoivia käytänteitä tarkastellaan tällöin mahdollisuutena hajauttaa perinteisesti valtiolle kuuluvaa hallintavaltaa kohti politiikan subjektien kokemusmaailmaa sekä paikallisyhteisöjä (ks. esim. Herman 2016; Howell 2015; Rogers 2015; Stark ja Taylor 2014).

Uusliberalisaatioprosessin näkökulmasta resilienssipolitiikka näyttäytyy valtiolähtöisenä projektina, jossa vastuu yhteiskunnan ja yksilöiden turvallisuudesta sijoitetaan uudelleen haavoittuvaisten yksilöi-

den ja yhteisöjen sekä yksityisen turvallisuussektorin välisen kanssakäymisen varaan ilman varsinaista hallinnollisen vallan ja vastuun siirtymistä (Tierney 2015, 1333–1335). Samalla viranomaisten ylhäältä alas takaama kansalaisten turvallisuudesta huolehtiminen esitetään aikaisempaa haastavammaksi ve-toamalla alati kompleksisempaan toimintaympäristöön, jota leimaa lisäksi voimistuvaan talouskuri-ajatteluun yhdistetty käsitys resurssien kiihtyvistä niukkenemisestä (ks. esim. Chandler 2014a; Tierney 2015). Turvallisuuspolitiikan tehtävä laajempien poliittisten projektien ja visioiden toteuttamisen toimintatilan takaavana ennaltaehkäisevänä toimintana tekee tällöin tilaa turvattomuuksiin reagoimisen valmiuksien sekä varautumisen edellytyksiä korostavan yksilöiden ja kansalaisyhteiskunnan vastuuttamisen tieltä.

Siinä missä kriitikot ovat tulkinneet resilienssipolitiikkaa uusliberaalina ’vastuuttamisena’ (*responsibilisation*), kiinnittävät resilienssipolitiikan emansipatorista luonnetta korostavat tutkijat huomiota sen subjektien kyvykkyyksiä parantavaan (*enhancement*) potentiaaliin. Resilienssin emansipatorisia piirteitä korostavien tutkijoiden mukaan resilienssikriitikot ovat keskittyneet liiaksi hallinnollisiin linjauksiin ja kritiikin näkökulmasta houkutteleviin ylätasoin strategioihin (Howell 2015; Rogers 2015). Resilienssikriitikot ovat näin unohtaneet hallintamentaliteetin diskursiivisen luonteen, *dispositiivisuuden* (diskursit, instituutiot, arkkitehtuuriset ratkaisut, poliittinen sääntely, lait, hallinnolliset keinot, tieteelliset diskursit, filosofiset ja moraaliset vaikuttimet sekä hyväntekeväisyyteen liittyvät yhteiskunnalliset roolit). Resilienssin poliittinen sisältö ei toisin sanoen tyhjene vastakriitikoiden mukaan ylhäältä-alas johdetuksi uusliberalistiseksi ”juoneksi”, mihin keskittyminen puolestaan johtaa helposti hyvinvointivaltion tuottamien hallintakäytäntöjen hyveellisyyden tahattomaan nostalgisointiin sekä yksilökuvaan, jossa ylhäältä alas tapahtuvan hallintaprosessin ohjaavat tekniikat vastaanottavat subjektit leimataan karikatyyrinomaisiksi ’pölvästeiksi’ (*dopes*). (Howell 2015, 68.)

Toisaalta myös resilienssipolitiikan potentiaalia korostavat tutkijat karsastavat tapaa, jossa paikallisyhteisöjen ja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen kehittäminen jää hallinnollisen retoriikan tasolle ilman todellista päätöksentekovallan hajauttamista (Stark ja Taylor 2014). Tässä ajattelumallissa kritiikki kohdistetaan valtiolähtöiselle, ”etäältä hallinnan” ensisijaisuutta korostavalle ja täten varsin konservatiiv-

tiiviselle tulkinnalle resilienssipolitiikasta, ei itse käsitteeseen. Konservatiivisen resilienssitulkinnan tilalle hahmotetaan tällöin progressiivista (tulevaisuusorientoitunutta) sekä toimintaperustaista resilienssipolitiikan käsitteistöä, jossa painotetaan kriisikonteksteille herkempää, paikallisen tason osallistumista, yhteistyötä ja muutosvoimaa korostavaa ideaalityyppistä lähestymistapaa, joka irtaantuu valtion suorittamien tai sponsorioivien väliintulojen sekä yksityisen ja julkisen sektorin välille muodostettavien ad hoc kriisinhallintajärjestelyjen passivoivista vaikutuksista. (Rogers 2015; vrt. Tierney 2015.)

Näin resilienssipolitiikan ympärillä käytävää kiistaa voidaan tarkastella eräänlaisena binäärimallina, jonka ääripäinä ovat positiivinen, osallistumista, voimaantumista ja toimijuutta korostava malli sekä negatiivinen, kansalaisten turvattomuuden seurauksien huolehtimisen vastuun ulkoistamiseen sekä kansalaisia tukevien sosiaalis-taloudellisten suoja-verkkojen karsimiseen tähtäävä valtiojohtoinen malli. Vaikuttaakin siltä, että resilienssin käsitteestä sekä poliittisista käytännöistä käyty debatti on tiivistynyt kiistelyksi siitä, miten resilienssipolitiikan toimija/toimijuus määritellään. Resilienssipolitiikan epistemologiset taustaoletukset (kompleksisuus, emergenssi ja näistä nouseva epävarmuus) sekä käsitys politiikan ulottumattomissa sijaitsevasta turvallisuusympäristöstä vaikuttaa olevan tekijä, jonka molemmat edellä kuvatut kiistakumppanit allekirjoittavat. Lisäksi keskustelussa vaikuttaa implisiittinen konsensus resilienssipolitiikan käänteentekevistä vaikutuksesta (joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan) (vrt. Brassat ja Vaughan-Williams 2015, 33–34).

Keskeinen argumenttimme on, että politiikan tutkimuksen ja teorian sekä edelleen turvallisuuspolitiikan ja -hallinnan käytäntöjen näkökulmasta resilienssipolitiikan jakolinjojen muodostaminen puhtaasti kysymyksenä toimijuuden sijainnista ei ole riittävän syvä ja laaja. Toimijuuden lisäksi tarkastelu on ulotettava tapoihin, joilla resilienssipolitiikan ”syvyys” ja intensiteetti ymmärretään. Kyvyttömyys tunnistaa resilienssipolitiikasta käydyin keskustelun ”syvyttä” johtaa edellisen kaltaiseen ohipuhumiseen tieteenalakeskusteluiden sisällä. Artikkelin seuraavassa luvussa tätä perustaa jäsennetään tarkemmin esittämällä resilienssin ja turvallisuuden käsitteiden välisen suhteen kolme tasoa: syvärakenne, strateginen taso sekä operationaalinen taso. Tasojen välisten yhteisten nimittäjien kautta on lopulta mahdollista rakentaa tarkempi analyttinen kuva resilienssistä

turvallisuuskäsityksenä, johon palataan artikkelin neljännessä luvussa.

Toisekseen on otettava huomioon, että myös yhteisöresilienssin emansipatorista potentiaalia poliittiselle osallistumiselle korostavat tutkijat perustavat väitteensä varsin rajalliselle käsitykselle poliittisen toiminnan ja ulkoisen turvallisuusympäristön suhteesta. Myös emansipatorinen yhteisöresilienssin kuvasto toisin sanoen tukeutuu resilienssiajattelun taustalla vaikuttavaan reaktiiviseen ja varautumista korostavaan epistemologiseen perustaan (resilienssin syvärakenne). Artikkelin viidennessä luvussa argumentoidaan, että kriittisessä resilienssianalysissä tulisi ottaa selvemmin huomioon käsitykset inhimillisen *toiminnan* poliittisista reunaehdoista, siihen liittyvistä aikakäsityksistä sekä viime kädessä politiikan ja turvallisuuden suhteesta. Poliitiikan tutkimuksen näkökulmasta tämä johtaa kysymykseen turvallisuuden saavuttamisen mahdollisuuden sekä politiikan yhteiskunnallisia rakenteita muuttavan voiman välisestä suhteesta.

Resilienssin kolme tasoa: syvärakenne (ontologia), strategia ja käytännön prosessit

Hahmottaaksemme tarkemmin resilienssin, turvallisuuden ja politiikan käsitteiden suhteita, esittelemme seuraavassa kolme resilienssipolitiikan ”syvyyttä” tai tasoa: 1) resilienssin tieteellisenä ontologiana ja maailmankuvallisena syvärakenteena; 2) hallinnan strategisena käsitteenä sekä retorisenä metaforana; 3) kriisiaikaisina prosesseina sekä operatiivisen tason turvallisuuskäytänteinä.

Resilienssin ontologinen syvärakenne

Syvin resilienssin taso palautuu käsitteen ontologisiin ja epistemologisiin taustaoletuksiin, jotka muodostavat myös resilienssin varassa rakentuvan turvallisuuskäsityksen yhteiskuntafilosofiset ja maailmankuvalliset syvärakenteet (vrt. Booth 2007, 150–160). Edellä esitelty kompleksisuusajatteluun, systeemiekologiaan sekä uusklassiseen taloustieteeseen palautuva genealogia paljastaa resilienssipolitiikan taustalla vaikuttavat filosofisen ja tieteellisen ontologian piirteet (näiden eroista ks. Jackson ja Nexon 2013, 550–551). Se perustuu väljästi tieteelliselle realismille (käsitys toimijoista riippumattoman todellisuuden sekä sosi-

aalista maailmaa ohjaavien mekanismien olemassaolosta), ontologiselle holismille (kompleksiset sosio-ekologiset prosessit tuottavat niiden osatekijöiden ominaisuuksia palautumattomia, emergenttejä ”seurauksia”) sekä spekulatiiviselle epistemologialle.

Resilienssin ontologia toisin sanoen irtaantuu kokemuspohjaisesta, merkitysten vahvaan kontekstualisointiin perustuvasta ymmärtävästä teoretisoinnista. Sen sijaan resilienssipolitiikassa tukeudutaan (usein implisiittisesti) hyväksytyyn käsitykseen toimijoista riippumattomien, mutta myös näiden empiirisen havainnoinnin ulkopuolella olevien sosio-ekologisten prosessien pakottavista vaikutuksista sekä tähän liittyvästä todellisuuden kompleksisuuden kasvusta. Resilienssin taustalla vaikuttava käsitys syy-seuraussuhteista (kausaliteetista) ei ole luonteeltaan suoraviivainen vaan perustuu ajatukseen monimutkaisesta, eri vuorovaikutusprosessien verkostosta muodostuvasta kokonaisuudesta.

Resilienssipolitiikan syvärakenne muodostaa samalla tason, jossa edellä esitetty resilienssikritiikki kernaasti operoi. Uusliberalisaation kritiikki kohdistuu käytänteisiin ja diskursseihin, joiden esitetään ilmentävän resilienssin syvärakenteen ontologisten ja epistemologisten premissien ”suodattumista” maailmankuvallisiksi ohjureiksi sekä turvallisuuspolitiikan yltäasolla toimivaksi retoriikaksi ja ideologioiksi. Foucault’laisen biopolitiikan ja hallintamentaliiteetin käsitteistöä ammentava kritiikki toisin sanoen keskittyy selvästi resilienssipolitiikan ensimmäisen (syvärakenne) ja keskimmäisen (strategia) tason väliseen murtumakohtaan.

Resilienssi turvallisuusstrategioita ohjaavana metaforana

Resilienssipolitiikan keskimmäisellä tasolla käsitettä käytetään eksplisiittisesti politiikkaa ohjaavana metaforana sekä normatiivisena tavoitteena. Tällaisessa merkityksessä käsitteeseen törmää usein politiikkaa ohjaavien strategioiden laveissa muotoiluissa, oli kyse sitten kansallisen tason toimijoista (valtionhallinto) tai ylikansallisesta tasosta (kansalaisjärjestöt, YK, humanitaariset toimijat sekä alueelliset toimijat, kuten esimerkiksi EU). Tässä merkityksessä resilienssin käsitettä käytetään usein myös poliittisen retoriikan tehosteena.

Fjäderin (2014) mukaan valtiotason turvallisuusstrategioissa (esimerkiksi Australia, Kanada, Hollan-

ti, Uusi-Seelanti, Britannia ja Yhdysvallat; sittemmin myös Suomi, ks. Valtioneuvosto 2016) sekä kriittisen infrastruktuurin suojelemisen strategioissa resilienssin käsitteellä pyritään lisäämään ulkoisen turvallisuusympäristön kuvausten uskottavuutta sekä toisaalta edistämään kansallisen tason strategioiden hyväksyttävyyttä (kuka ei haluaisi olla tarvittaessa resilientti tai osa tällaista yhteiskuntaa?). Strategisella tasolla resilienssin määritelmä jää (usein tietoisesti) varsin laveaksi, mikä vahvistaa käsitteen retorista arvoa. Tämä johtaa kuitenkin helposti turvallisuuspolitiikan tavoitteiden sekä valtiolle kuuluvien vastuiden välisen yhteyden hämärtymiseen. Lisäksi strategisena ja retorisena käsitteenä resilienssi on usein ristiriidassa kansallisissa turvallisuusstrategioissa perinteisesti esitettyjen preventiivisten ja puolustusellisten tavoitteiden sekä ajatusmallien kanssa (Aaltola 2014, 158; Fjäder 2014, 128). Syvärakenteistaan irrotettuna, mutta vailla operatiivisen tason tarkkuutta kelluvana strategisena käsitteenä resilienssi veltostuukin helposti ideologisoituvaksi valtionrakennuspolitiikan tukikäsitteeksi, mistä käsitteen limittyminen Britanniassa edellisen koalitiohallituksen omaksumaan Big Society -hankkeeseen käy esimerkkinä (Chandler 2014b, 46).

On kuitenkin huomattavaa, että myös strategisella tasolla resilienssipolitiikalla on useita ulottuvuuksia ja poliittisia ilmenemismuotoja. Esimerkiksi Ranskan maahanmuuttopolitiikkaa tutkinut Philippe Bourbeau (2013) on paikallistanut kolme vaihtoehtoista resilienssipolitiikkaa ohjaavaa strategiatyyppiä. *Säilyttävässä* merkityksessä resilienssi ymmärretään valtioiden (tai muiden poliittisten organisaatioiden ja yksikköjen) pyrkimyksinä kohdistaa kaikki käytettävissä olevat resurssit olemassa olevan järjestyksen ja status quon ylläpitämiseen. Säilyttävään resilienssistrategiaan tukeutuva yhteiskunta näkee esimerkiksi massiiviset muuttoliikkeet todennäköisemmin sen toimintakykyä ja koheesiota haastavina uhkakuvina kuin positiivisen oppimisprosessin ja kehittymisen tarjoavina ”sysäyksinä”. Säilyttävän resilienssin strateginen tavoite etäännytykin selvästi sosio-ekologisen resilienssikäsityksen muutosvoimaisuutta sekä adaptaatiokykyä korostavista tulkinnoista. (Emt., 11–14; ks. myös Bourbeau ja Vuori 2016.)

Marginalisoivassa resilienssitulkinnassa edetään yhteiskunnallisten muutos- ja oppimisprosessien suuntaan. Tällöin ulkoisen tai sisäisen turvallisuusympäristön vaikutuksia ei pyritä tyystin estämään

(koska se on mahdotonta), vaan ne marginalisoidaan eristäytymisstrategioiden avulla irrallenen yhteiskunnan ydinprosesseista. (Bourbeau 2013, 14–16.) Esimerkiksi Suomen hallituksen voidaan katsoa valinneen marginalisoivan resilienssistrategian syksyn 2015 aikana kehittyneissä maahanmuuttopoliittisissa linjauksissaan, joissa korostuu vahvasti yhteiskunnallisesta normaali järjestyksestä eristettävien järjestely- ja palautuskeskusten toiminnallinen funktio sekä esitykset perusoikeuksien rajoittamisesta (marginalisointi käytännössä) tiettyjen maahanmuuttajaryhmien (ei siis vain turvapaikanhakijoiden) kohdalla (Valtioneuvosto 2015).

Viimeinen resilienssistrategian muoto sen sijaan ei pyri torjumaan ulkoisen turvallisuusympäristön väistämättömältä vaikuttavia muutoksia tai marginalisoimaan niiden vaikutuksia yhteiskunnan sisälle muodostettavien poikkeusjärjestelyjen kautta. Tässä *elpymiseen* sekä yhteiskuntien luontaiseen itseorganisoitumiskykyyn uskovassa resilienssistrategiassa varsin sananmukaisesti pyritään rekonstruoi- maan kriisitilanteet yhteiskunnan kehittymistä, jopa tulevaisuusorientoitunutta turvallisuuden tunnetta lisäävinä tapahtumina (Bourbeau 2013, 16; vrt. Heath-Kelly 2015).

Resilienssi kriisiaikaisia prosesseja operationaalisovana käsitteenä

Resilienssin emansipatorista potentiaalia korostavat tutkijat tukeutuvat usein juuri viimeksi mainittuun, uudistumiskykyä, vahvistumista sekä muutosvalmiutta korostavaan strategiseen tulkintaan. Kansalaisyhteiskunnan uudistusvoimaisuutta korostamalla elpyvän resilienssin strategia siirtyy jo varsin lähelle operationaalista tasoa. Samalla se on kuitenkin vaarassa menettää yhteyden resilienssin syvärakenteeseen sekä varautumista ja selviytymistä korostavaan, osin nihilistiseenkin käsitykseen politiikan mahdollisuuksista.

Operationaaliselle tasolle siirryttäessä resilienssipolitiikan strategiset, ideologiset ja poliittiset valinnat oletetaan jo tehdyiksi. Näiden sijasta resilienssi pyritään määrittelemään konkreettisenä ja vaihtehtaisena kriisinsietokykyä sekä tätä ilmentävänä adaptaatioprosessina, jonka onnistumista ja toimivuutta viranomaisten on myös mahdollista arvioida jälkikäteen. Malliesimerkin resilienssin operationaalisoinnista tarjoaa yhdysvaltalainen kriittiseen infra-

struktuuriin sekä katastrofeihin vastaamiseen keskittynyt tutkimus, jonka piiristä nousevaa yhteisö-resilienssin käsitteistöä myös Yhdysvaltain turvallisuushallinto soveltaa (ks. Tierney 2014, erityisesti kpl 7 ja 8).

Paikallisen tason resilienssi viittaa yhteisöjen kykyyn “[...] sietää äärimmäisiä luonnonilmiöitä ilman musertavien tappioiden kärsimistä, vaurioita, tuotavuuden heikentymistä tai elämäntason laskua ilman mittavaa yhteisön ulkopuolelta tulevaa apua.” (Mileti teoksessa Tierney 2014, 166–167)⁵.

Operationaalisella tasolla paikallisyhteisöjen resilienssi on mahdollista määritellä edelleen tarkemmin neljän toisiaan seuraavaa ja vahvistavan piirteen kautta: lujatekoisuus, päällekkäisyys, kekseliäisyys ja nopeus (emt., 161–163):

- Lujatekoisuus (*robustness*): yksilöiden, yhteisöjen tai esimerkiksi rakennusten kyky sietää sekä eristää kriisin aiheuttamia negatiivisia seurauksia. Lujatekoisuutta käytetään usein virheellisesti resilienssin synonymina. Tierneyn mallissa se toimii resilienssin välttämättömänä, joskaan ei riittävänä ehtona.
- Päällekkäisyys (*redundancy*): systeemien, kriittisen infrastruktuurin sekä yhteisön toimintakyvyn takaava kriisiaikainen monimuotoisuus ja vaihtoehtoiset varajärjestelmät. Kriisit voivat myös lisätä yhteisön redundanssia, sillä kriisiaikaiset kokemukset antavat mahdollisuuden kehittää vaihtoehtoisia selviytymismalleja, varajärjestelmiä sekä kriisin jälkeiseen toipumiseen tarvittavia joustavia kapasiteetteja (esimerkiksi kriittisen infrastruktuurin kuten ruoan- ja sähkönjakelun hajauttaminen ja yksityistäminen).
- Kekseliäisyys (*resourcefulness*): ollakseen resilienttejä yhteisöillä tulee olla monipuoliset älylliset ja kulttuuriset tietovarannot, joita on mahdollista mobilisoida sekä kriisiaikaisena “nokkeluutena” että toisaalta kykyä säilyttää kriisin aikana menetettyä kulttuurista pääomaa sekä kollektiivista muistia.
- Vikkelisyys (*rapidity*): viimeinen yhteisöjen katastrofiaikaista resilienssiä vahvistava piirre on yhteisöjen kyky lähes välittömään itseorganisoitumiseen, mikä on kirjaimellisesti elintärkeää esimerkiksi luonnonkatastrofien aikana.

Ensimmäiset kaksi ulottuvuutta Tierneyn mallissa viittaavat *luontaiseen tai sisäsyntyiseen resilienssiin*, eli sellaisiin turvattavan entiteetin piirteisiin ja ominaisuuksiin, jotka edesauttavat sen *kriisinaikaista*

selviytymis- ja sietokykyä (*absorptive capacities*). Näitä valmiuksia voidaan kultivoida ja kehittää ennen kriisitilanteita esimerkiksi yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin haavoittumattomuutta lisäämällä. Lujatekoisuus ja päällekkäisyys yhdistyvät perinteisempään varautumisajatteluun, jossa tavoitteena on suojattavan kohteen identiteetin säilyttäminen ja ennalleen palautuminen⁶. Kaksi jälkimmäistä ulottuvuutta puolestaan edustavat *sopeutuvaa resilienssiä*, millä viitataan kriisiaikana aktivoituvan toiminnan tehokkuutta lisääviin sosiaalisiin, kulttuurisiin ja taloudelliseen pääomaan piirteisiin.

Operationaalisella tasolla resilienssin käsitteestä muodostuu eittämättä empiirisesti tarkkarajaisempi ja turvallisuuskäytäntöjen järjestämisen näkökulmasta käyttökelpoisempi kuva. Samalla yhteys resilienssin strategiselle ja syvärakenteiden tasolle, joilla käydään varsinaisen poliittinen merkityskamppailu resilienssin tarkoituksenmukaisuudesta turvallisuuspolitiikkaa ja varautumisajattelua ohjaavana paradigmatena, on kuitenkin vaarassa katketa⁷.

Ennustamattomana pidetyn turvallisuusympäristön tuottamaa mukautumisen vaateeseen liittyvä myös resilienssin käännteentekevä vaikutus *turvallisuuskäsityksenä*: se ei lähtökohtaisesti pyri lisäämään turvallisuutta poistamalla turvattomuutta tuottavia ilmiöitä, rakenteita ja uhkia, vaan korostamalla turvattomuuden varassa elävien subjektien uudelleenorganisoitumiskykyä, joka voi saada kontekstista sekä hallintakulttuurin piirteistä riippuen erilaisia painotuksia (Methman ja Oels 2015). Resilienssi toisin sanoen voi samalla toimia joustavasti sekä varautumisajattelua korostavan turvallisuusajattelun *rinnakkaisena* tai sitä *tukevana* käsitteenä että turvallisuudelle *vastakkaisena* käsitteenä (ks. esim. Aradau 2014; Corry 2014).

Resilienssi turvallisuuskäsityksenä

Kriittisesti resilienssin ja uusliberalisaatioprosessin yhteyttä sekä toisaalta käsitteen emansipatorista potentiaalia korostavat tutkimushaarat kärsivät siis käsitteellisestä ohipuhumisesta. Siinä missä kriitikkojen huomio kohdistuu lähes yksinomaan resilienssin syvärakenteiden ja strategisen tason saumakohtaan, kohdistuu resilienssin positiivista potentiaalia korostavan tutkimuksen huomio valikoivaan luentaan resilienssin paikallisyhteisöjä voimaannuttavasta vaikutuksesta. Näkemyksemme mukaan tämä

ohipuhuminen on mahdollista välttää ainoastaan pyrkimällä määrittelemään resilienssi tarkemmin ja analyttisemmin yhdistämällä edellä mainitut kolme resilienssin tasoa toisiinsa limittyväksi *resilienssipoliitiikan* kokonaisuudeksi.

Turvallisuutta on perinteisesti pidetty monimerkityksellisenä (Wolfers 1952) tai perustavanlaatuisesti kiistanalaisena (*essentially contested*) käsitteenä (Buzan 1983, 6). 1980-luvulta eteenpäin sotilaspolitiikan ja kansallisen puolustuksen kysymyksen ympärille kietoutunutta turvallisuuden käsitettä on pyritty eri tavoin sekä laajentamaan että poliittisesti syventämään (Booth 2007, kpl. 4). Resilienssin käsite lisää turvallisuustutkimuksen monimerkityksellisyyttä entisestään. Kansainvälisen turvallisuustutkimuksen (ISS) piirissä turvallisuuden käsitteen analyttistä tarkkarajaisuutta on usein esitetty edellytykseksi itse tutkimusohjelman olemassaololle – sekä tutkimusohjelmien kehityksen ja toimivuuden että tutkimuksen poliittisen ja normatiivisen relevanssin näkökulmasta (ks. esim. Booth 1991; Buzan 1983; Buzan ja Hansen 2009, 8–9; Krause ja Williams 1997; Walt 1991). Resilienssin käsitteen edellä esittämämme tasot (tieteellinen ontologia ja poliittiset syvämerkitykset, resilienssipoliitiikan strateginen ulottuvuus sekä käsitteen operationalisoinnit) vaikuttavat nykykeskustelussa sulautuvan toisiinsa tavalla, jota ei voida pitää hedelmällisenä tieteellisen keskustelun kehittämisen kannalta.

Esitämme seuraavassa, että resilienssistä itsestään on luettavissa *tietylainen käsitys turvallisuuden luonteesta*. Hyödynnämme tässä Buzanin ja Hansenin (2009) kansainvälisen turvallisuustutkimuksen tietealan historiallisen kehityksen kuvailuun luomaa käsiteanalyttistä viitekehystä. Jäsenämme Buzania ja Hansenia seuraten resilienssin muodostaman turvallisuuskäsityksen (mistä kansainvälisessä turvallisuudessa on resilienssin näkökulmasta kyse) neljän tarkentavan kysymyksen kautta. Ensimmäinen kysymyksistä koskee käsitystä turvallisuuden ensisijaisesta viittauskohteesta (ontologinen premissi; mitä tai keitä ensisijaisesti pyritään turvaamaan – valtiota, maapalloa, yhteiskuntaa, poliittista järjestelmää, yksilöitä jne.). Toinen kysymys tarkastelee käsitystä vallitsevien uhkakuvien sekä riskien luonteesta (epistemologinen premissi; ymmärrys turvattuutta tuottavista keskeisistä ilmiöistä, prosesseista sekä ”turvallisuusympäristöstä”). Kolmannessa kysymyksessä kiinnitetään huomiota turvallisuuspolitiikan keskeisiin toimijoihin sekä tätä kautta turvallisuus-

hallinnan sektoreiden rajanvetoihin (poliittinen premissi; kuinka pitkälle turvallisuuspolitiikan vaikutusala ollaan valmiita ulottamaan sotilaallisesta sektorista). Neljäs ja viimeinen kysymys pureutuu edellisten kolmen kysymyksen alle tarkastellen säilytystä politiikan ja turvallisuuden suhteesta sekä siitä, kuinka tiukasti turvallisuus sidotaan uhkakuvien, vaarojen ja poikkeustilojen luonteeseen (poliittiseettinen premissi; sidotaanko turvallisuus ”puhtaasti” kansallisen tason poikkeustoimia vaativiin uhkiin vai ymmärretäänkö se [myös] arkipäiväisempänä ilmiönä).

Turvallisuuden viittauskohde

Ensimmäinen analyttinen linssi tarkentaa huomion kysymykseen siitä, mitä missäkin turvallisuusdiskurssissa, akateemisessa perinteessä tai poliittisessa puheessa pidetään turvallisuuden viittauskohteena, eli mitä pyritään ensisijaisesti turvaamaan? Kysymys turvallisuuden viittauskohteesta antaa myös edellytykset tarkastella, miten resilienssin varaan rakentuvassa turvallisuuspolitiikassa käsitetään poliittisen yhteisön ja toimijoiden luonnetta sekä näihin liittyviä rajanvetoja (kenellä tai millä on ensisijainen oikeus ja/tai vastuu ”kuluttaa” turvallisuutta?).

Resilienssiajattelun historiallista taustaa sekä tähän palautuvaa tieteellistä ontologiaa seuraten voidaan sanoa, että resilienssin viittauskohde on hyvin avoin; sellaiseksi vaikuttaa kelpaavan minkä tahansa poliittisesti tai fyysisesti eroteltavissa tai määriteltävissä olevan järjestelmän tai systeemin kriisi aikana aktivoituvaa *immanenttiä kykyä* selviytyä, säilyttää toimintakykyä sekä oppia hyödyntämään kriisin jälkeistä mahdollisuutta muuntautumiseen. Referenttinä toimii toisin sanoen yhteiskuntaprosessi itsessään, jonka mitään ominaisuutta, rakennetta tai identiteettiä ei pidetä pysyvänä – paitsi sen kykyä kultivoida ja ylläpitää kykyä selviytyä ja kasvaa. Turvallisuuden fokus on siis resilienssidiskurssin myötä siirtymässä valtion ydintoimintoihin ja rajoihin kohdistuvien loukkausten ennaltaehkäisemisestä kohti häiriön aikaisen jatkuvuuden sekä häiriön jälkeisen sopeutumiskyvyn takaavia ominaisuuksia ja prosesseja – turvallisuusikäntöjen ensisijaisena tavoitteena nähdään yhteiskunnallisten ja sosiaalisten funktioiden jatkuvuuden takaaminen. Tätä kuvastaa hyvin Barack Obaman kymmenvuotispuhe New Yorkin terroristi-iskujen muistopaikalla vuonna 2011:

Viimeiset kymmenen vuotta kertovat tarinaa resilienssistä. Pentagon on korjattu ja täyttyy yhteisen tavoitteen eteen työskentelevistä patriooteista [...] Työskentelemme yhä pilvenpiirtäjissä. Stadionimme täyttyvät kannattajista, ja puistomme ovat täynnä pelaavia lapsia. Matkustajat hyöriivät lentokentillämme ja bussit ja metrot kuljettavat miljoonia ihmisiä kohteisiinsa. (The Wall Street Journal 11.9.2011.)⁸

Vastaavasti Kaliforniassa loppuvuodesta 2015 suoritettujen terrori-iskujen jälkeen Obama puhutteli kansaa seuraavasti: “Me olemme vahvoja. Me olemme resilienttejä. Me emme suostu alistumaan terrorin uhalle (Reuters 5.12.2015).”⁹ Pelolle antautumattomuus on keskeinen vaatimus yhteiskunnan sosiaalisten funktioiden ylläpitämiseksi ja tätä kautta resilientin yhteiskunnan ennakkoehto (vrt. Juntunen 2015). Vastaavanlainen päätös nousi esiin Bostonin pormestarin Thomas Meninon puheesta Bostonin vuoden 2013 terrori-iskujen jälkeen:

Hyvää huomenta. Ja voimme puhua hyvästä aamusta, koska olemme yhdessä. Olemme yksi Boston. Yksikään vastoinkäyminen tai haaste – ei mikään – voi tuhota tämän kaupungin ja sen asukkaiden resilienssiä. (Bostinno 18.4.2013.)¹⁰

Lainauksista välittyy vahva yhteiskunnallisten (taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten) prosessien ylläpitämiseksi annettu arvo. Yhteiskunnallisen yhtenäisyyden, eheyden ja lomaantumattomuuden tunne vuorostaan nähdään tärkeänä elementtinä yhteiskunnan funktioiden jatkumisen takaamiseksi. Tässä mielessä yhteiskunta nähdään klassisen kotitalouden tapaan yhtenäisenä, saman tavoitteen eteen toimivana yksikkönä, jota poliitikot ja valtiojohtajat vahvistavat kriisiretoriikassaan historiallisilla narratiiveilla kansakuntien taipumattomuutta osoittavista kokemuksista ja “sisukkuudesta”¹¹.

Resilienssidiskurssi onkin äärimmilleen viety muoto modernin turvallisuuskäsitteen tietystä puolesta, jossa Hannah Arendtin sanoin keskeisintä on ”yhteiskunnan elämänprosessin häiriintymätön ylläpito ja kehittyminen” (Arendt 2006, 148). Tästä näkökulmasta resilienssissä on vähemmän shokeeraavan uutta kuin mitä tutkimuskirjallisuudessa – puolustavassa tai kriittisessä – annetaan ajoittain ymmärtää. Se voidaan itseasiassa ymmärtää tiettyjen modernin politiikan – erityisesti turvallisuuspoliti-

kan – tendenssien kiihtymisenä ja intensifikoitumisenä. Moderni turvallisuuskäsitys on alusta asti, kuten Patricia Owens (2011) on esittänyt, ollut ennemminkin ”sosiaalinen” kuin eksplisiittisesti poliittinen käsite. Sen viittauskohteena ei ole ensisijaisesti (ollut) yksilö tai suvereeni (valtio), vaan yhteiskunnan elämänprosessin jatkuvuus.

Tähän nähden resilienssidiskurssin ja -politiikan uutuus liittyy lähinnä institutionalisoidun hallinnon, ennen kaikkea hallituksen, rooliin suhteessa turvallisuudesta vastuuta nyt ottavaan yhteiskuntaan. Hallituksen ja valtion roolina nähtiin pitkään ”sotilaallisen ja taloudellisen järjestyksen ylläpitäminen, turvallisten olosuhteiden takaaminen vaurauden kerääntymiselle” (Owens 2011, 20). Resilienssipolitiikkaan perustuvan turvallisuuskäsitteen myötä turvallisuuden referentti siirtyi suvereenin valtion toimintakyvyn ja fyysisen koskemattomuuden kaltaisista perinteisistä viittauskohteista kohti yhteiskunnan piiriä (Chandler 2014b, 43–44; vrt. esim. Walt 1991).

Resilienssipolitiikan näkökulmasta me emme nimenomaan voi olettaa valtion pitävän meidät turvassa. Vastaavasti emme voi olettaa, että valtion koskemattomuuden tai sen hallinnon jatkuvuuden turvaaminen olisi turvallisuuden ensisijaisena viittauskohteena myös kansalaisvelvollisuuksiamme määrittävä turvallisuuspolitiikan lähtökohta. Sen sijaan resilienssipolitiikka perustuu ajatukselle itseorganisoiutavasta, omaehtoisesti turvallisuustarpeistaan huolehtivasta yhteiskunnasta, joka perustuu kriisien kohtaamiseen vaadittaviin (hallinnan keinoin vahvistettuihin) käyttäytymismalleihin sekä nopeaan sopeutumiskykyyn yllättävien ja potentiaalisesti yhteiskunnan elämänprosessien jatkuvuutta vaarantavien uhkakuvien ja riskien edessä (Coaffee 2013, 247–248). Edes edellä mainittu uudistumiskeinen, elpyvä resilienssi-strategia, joka näkee kriisitilanteet mahdollisuuksina vahvistaa yhteiskuntaa sen rakenteita rekonstruoimalla, ei irtaudu resilienssin ajatukseen sinänsä kuuluvasta prosessien keskeisyydestä. Myös uudistumista korostaessaan se kiinnittyy jo olemassa olevan prosessin funktioiden uudelleenjärjestelyyn ja toteuttamiseen uudella tavalla – ei uudenlaisten prosessien käynnistämiseen.

Uhkakuvasto ja epistemologiset taustaoletukset

Entä uhkakuvan muodostaminen – millaisia uhkia pidetään resilienssikeskustelussa paradigmaattisina? Argumenttimme on, että resilienssi tukeutuu hyvin

perinteiseen sisä-/ulkopuoli dikotomiaan, mutta tavalla jossa tilallinen ulottuvuus ”deterritorialisoidaan” perinteisestä kansallisvaltion viitekehystä (jossa valtio turvaa kansaa sen ulkopuolisilta, usein toisten kansallisvaltioiden muodostamilta uhkilta). Kansallisten rajojen sijaan resilienssipolitiikalle tyyppillinen uhkakuva-ajattelu pohjautuu erotteluun kompleksisen, ennustamattoman ja mahdollisesti katastrofaalisen uhka- ja turvallisuusympäristön muodostaman ulkopuolen (”tuolla ulkona”) ja elämäprosessien ylläpitoon keskittyvän, yhteiskunnan arjen kokemusten tasolle ulottuvan sisäpuolen välillä (”me täällä”).

Esimerkiksi esipuheessaan Britannian kansalliseen turvallisuusstrategiaan David Cameron ja Nick Clegg (Cabinet Office 2010, 5) toteavat että ”[...] epävarmuuden aikakautena odottamaton tulee tapahtumaan, ja meidän tulee olla valmiita reagoimaan siihen tekemällä instituutiostamme ja infrastruktuuristamme niin resilienttejä kuin mahdollista”¹². Yhdysvaltojen kotimaan turvallisuusstrategiassa todettiin jo vuonna 2007, että maan turvallisuuskulttuurin ytimessä vaikuttaa yhteisesti jaettu käsitys siitä, ettei täydellistä turvallisuutta ole mahdollista saavuttaa, vaan alituinen riskien läsnäolo on pysyvä, ”avoimia” yhteiskuntia leimaava yhteiskunnallinen tosiasia (Homeland Security Council 2007, 25; ks. myös Heath-Kelly 2015, 72).

Resilienssipolitiikan taustalta hahmottuvasta turvallisuuden viitekohteesta sekä uhkakuvakäsityksestä paljastuu runsaasti yhtymäkohtia riskiyhteiskunnan käsitteen ympärillä käytyyn keskusteluun. Kuten resilienssistä käydyin keskustelun kohdalla, myös teoriat riskiyhteiskuntien noususta ja riskilähtöisestä turvallisuuspolitiikasta perustuvat käsityksiin jälkimodernien yhteiskuntien haavoittuvaisuudesta sekä uhkakuvien monimutkaistumisesta kylmän sodan jälkeisellä kaudella (Beck 2014, xx; Daase ja Kessler 2007; Eräsaari 1997). Molemmista keskusteluissa korostetaan myös kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen turvallisuussektorin merkitystä turvallisuusratkaisujen tuottajina modernille kansallisvaltiolle tyyppillisten laskelmoivien ja keskusjohtoisten riskienhallintastrategioiden sijasta (Krahmann 2011). Sekä resilienssietä riskiyhteiskuntakeskustelun taustalta on näin poimittavissa samankaltainen, epävarmuutta korostava epistemologinen taustavire sekä turvallisuuden toimijuuden siirtyminen kohti (globaalia) kansalaisyhteiskuntaa. Ei olekaan yllättävää, että kansalaisyhteiskunnan resilienssin kasvattaminen esitetään usein

riskiyhteiskunnalle luontevana käytännön turvallisuushallinnan strategiana (Ks. esim. Rosa ym., 135; Tierney 2014, kpl 7; Walker ja Cooper 2011, 143–144).

Resilienssipolitiikan päähuomio kohdistuu riskien ja uhkien paikantamisen sijasta epävarmuutta kokevien yksilöiden ja yhteiskuntien yleisiin piirteisiin ja valmiuksiin. Uhkien hahmottamisen keskiössä ei ole enää se, *mitä* uhat tai riskit tarkalleen ottaen sisältävät (niitä kyllä edelleen listataan), vaan se, *miten* (ennen kaikkea sattumalta) ja missä (pääosin yhteiskuntapolitiikan suoran vaikutuspiirin ulottumattomissa olevissa ”virroissa” ja ”prosesseissa”) uhat muodostuvat, ja millaisia vaikutuksia niillä voi olla yhteiskunnalle kokonaisuutena. Uhkakuviin ennalta vaikuttamisen sijasta resilienssijattelussa tukeudutaan epävarmuuden kanssa elämisen taitojen kehittämiseen – oli kyse sitten yhteiskunnan koetusta yhtenäisyydestä, paikallisyhteisöistä tai yksilötason subjektiivisista turvallisuuden tunteeseen liittyvistä kokemuksista.

Resilienssipolitiikan syvärakenteissa vaikuttaa näin ollen epistemologinen käsitys ulkoisen todellisuuden piinaavasta yllätyksellisyydestä, epälineaarisuudesta sekä uhkakuvien toteutumiseen liittyvästä (paradoksaalisesta) kaksoismerkityksestä: uhkat toteutuvat yllättäen, mutta samalla niiden vaikutusten oletetaan olevan vahvasti riippuvaisia niitä vastaanottavien sosio-ekologisten systeemien kulloisistakin ominaisuuksista. Resilienssipolitiikan käsitys uhkien yllättävyydestä ja ulkoisen turvallisuusympäristön ailahteluudesta irrottaa sen perinteisestä tavasta ymmärtää turvallisuus lupauksena ennakoitavuudesta ja (ihmisten/kansalaisten) suojelusta (Aradau 2014, 75).

Resilienssipolitiikassa turvallisuuden horisontti siirtyy toisin sanoen uhkakuvien identifioimiseen keskittyvästä ennakoinnista kohti yhteiskunnan sopeutumisen- ja mukautumiskyvyn yleisiä edellytyksiä hahmottavaa varautumisajattelua. Toisaalta, kuten Olaf Corry (2014, 257) esittää, globaalien riskitekijöitä korostavana strategiana resilienssipolitiikka välttää samalla myös puolustusajatteluun perinteisesti sisältyviin viholliskuviin sekä identiteetti- ja uhkakuvaolitiikkaan tukeutumisen. Poikkeustiloihin valmistautuva, usein lyhytjänteinen uhkakuvaolitiikka korvataan resilienssijattelussa pitkäjänteisemmällä, koko yhteiskunnan tasolle ulotettavalla vaatimuksella sieto- ja muutuskyvystä sekä alttuidesta kehittyä väistämättömiä kriisejä kohdattaessa. (Emt., 267–269.)

Resilienssipolitiikan syvärakenteissa vaikuttava epistemologinen vire on puolustuksen logiikasta

nousevan uhkakuvaliittian sijasta selvästi ”avoimempi”. Esimerkiksi Pariisissa ja Kaliforniassa loppuvuodesta 2015 toteutetut terrori-iskut ruokkivat runsaasti vastauksia, joissa korostettiin *epävarmuuden ja ennustamattomuuden kanssa elämään oppimisen* merkitystä. Joissain arvioissa tämän kaltaisia tapahtumia jopa korostettiin tärkeinä ”oppimiskokemuksina”, jotka korostavat valtiojohtoisen politiikan sijasta ”innovaatioympäristöjen” tärkeyttä (esim. Fiksel 2015). Siirtyminen turvallisuuden lupauksesta yllätysten tiedolliseen regiimiin, kuten Aradau (2014) muutosta kuvailee, vaikuttaa myös resilienssipolitiikalle tyypillisessä uhkakuvasostossa. Siinä korostuvat vaikkeasti mallinnettavat prosessit, olivat ne sitten luonnon (äkilliset luonnonkatastrofit), ihmisen (terrorismi) tai näiden yhteisvaikutusten (esimerkiksi ilmastonmuutoksen kiihtyvät heijastevaikutukset) tuottamia. *Turvallisuus toisin sanoen määrittyy turvattomuuden aktualisoivien uhkakuvien tuottamista mahdollisuuksista* (Brasset ja Vaughan-Williams 2015, 46; Heath-Kelly 2015, 71).

On huomionarvoista, kuinka resilienssiajattelu on vaarassa irrottaa ekosysteemien automaattiseen toimintaan rinnastettavan *ulkoisen turvallisuusympäristön* omaksi vaikutuspiirikseen politiikan keinovalikoiman ulottumattomiin. Ulkoisen turvallisuusympäristön lähtemätön kompleksisuus ja irtaantuminen politiikan vaikutuspiiristä näyttäytyy merkittävänä haasteena, jopa paradoksina: resilienssi ymmärretään ihmisten ja luonnon jakamien kompleksisten systeemien *emergentinä ominaisuutena* samalla kun jo toteutuneiden (ei-emergenttien) kokemusten perusteella pyritään etsimään malleja siitä, miten eri hallinnonalojen politiikkaohjelmat ja varautumissuunnitelmat tulisi toteuttaa. Resilienssipolitiikka ajautuu näin epistemologiseen umpisolmuun, jossa historiallisia kokemuksia vasten nykyyhetkessä tuotetut tulkinnot tulevaisuuden heikoista signaaleista, uhkakuvista sekä yllättävistä tapahtumista pyritään esittämään tiedollisena perustana kompleksisen ja hallitsemattomissa olevan ulkoisen turvallisuusympäristön tuottamien epälineaaristen vaikutusten arvioimiseen (Brasset ja Vaughan-Williams 2015, 36).

Toimijat ja turvallisuuspolitiikan sektorit

Turvallisuuskäsityksiä luotaava kolmas analyttinen kysymys koskee turvallisuushallinnan sektorin laa-

juuden määrittelyä sekä tätä kautta turvallisuuspolitiikan toimijoita. Toisin sanoen, mihin saakka turvallisuuspolitiikan sektori sekä siihen kuuluvat vastuut ja uhkakuvat ulotetaan? (Buzan ja Hansen 2009, 12.)

Kysymykseen vastatessa tulee ottaa huomioon resilienssin käsitteeseen vahvasti sisältyvä yhteiskuntapedagoginen funktio. Kansalaisyhteiskunta nousee keskeiseksi turvallisuuden toimijaksi vastauksena uhkakuviin, joita nousee globaaleista virroista ja niiden syheröisistä keskinäisriippuvuuksista, ja jotka läpäisevät aikaisemmin selkeinä näyttäneet (ennen kaikkea maantieteelliset) rajapinnat (vrt. Aaltola 2014). Samalla turvallisuuden sektori läpileikkaa yhteiskunnan kokonaisuuden tavalla, joka kaihtaa perinteistä hallinta-ajattelua sektorikohtaisesti selkein määrittäytyvine vastuineen.

Resilienssiajattelussa kriisi esitetään myös mahdollisuutena uudistaa yhteiskuntaa hankkiutumalla eroon sen mukautumis- ja kehittymiskapasiteettia heikentävistä ”elementeistä”. Eettisesti ajatus epävarmuuden kanssa elämisen ja kriisikokemusten mahdollisesti vahvistavasta ja voimaannuttavasta vaikutuksesta sisältää yhteiskunnan kokonaisuuden tasolle siirryttäessä vaaralliselta vaikuttavia, uusdarwinistisia konnotaatioita. Jos yhteisöt, organisaatiot ja näiden alla toimivat yksilöt kykenevät ylittämään yllättäen toteutuvien uhkien ja epävarmuuden muodostamat haasteet, ja jos nämä eivät lamaannu yhteiskuntaa ravisuttelevien kriisien keskellä, on toimijoilla mahdollisuus kehittää itsestään entistä elastisempia ja luotettavampia yhteiskunnan elämäntilaprosessien jalostajia. (Duffield 2012, 486.)

Ensimmäisen kysymyksen kohdalla havaitsemamme tendenssi turvallisuuden siirtymisestä koko yhteiskuntaa koskevaksi jatkuvaksi prosessiksi antaa viitteitä toimijuutta koskevaan kysymykseen vastaamiseksi. Siinä missä poliittisilla rakenteilla (*polity*) on tavallisesti selvä toimijahierarkia, yhteiskunta kokonaisuutena (*society*) voi saavuttaa tavoitteita vain, jos sen jäsenistä riittävän suuri osa toimii niiden eteen. Poliittikan, ja erityisesti turvallisuuspolitiikan, ongelmat palautetaan tällöin kasvavassa määrin yksilötasolle – yhteiskunnan resilienssi ei toisin sanoen ole mahdollista ilman resilienssipolitiikkaa myötäileviin selviytymisstrategioihin ja sopeutumiseen taipuvaisia yksilöitä. Näin ollen yksilöt tulevat ”turvallistetuksi” rakenteellisten ja materiaalien kysymysten kustannuksella, redusoiden ainakin jossain määrin (turvallisuus)politiikan kysymykset yksilön käyttäytymistä ja valintoja koskeviksi ongelmiksi,

joihin pyritään vastaamaan tietynlaisen ’valinta-arkkitehtuurin’ (*choice architecture*) avulla. (Bourbeau ja Vuori 2016; Chandler 2013a, 2013c; Evans ja Reid 2013.)

Sekä resilienssin emansipatorista potentiaalia että kriittistä vaikutusta korostavissa analyyseissä jää kuitenkin usein yllättävän pienelle huomiolle se seikka, että resilienssin tuottaminen ja määrittelemine ei ole yksinomaan yksilöiden ja yhteiskunnan vastuulla. Foucault’laisista lähtökohdista ponnistava uusliberalisaation kritiikki sekä biopolitiikasta amentavat analyysit ovat osoittaneet, kuinka yhteiskuntaan ”hautautuneena” ominaisuutena pidetty resilienssi voidaan ”kaapata” hallinnon välineeksi. On siis syytä huomata, että resilienssissä ei ole kyse vain ”vapaasti leijuvasta” hallintomentaliteetista, jonka ainoat toimijat ovat arkipäiväisiä yksilöitä. Resilienssiin perustuvassa turvallisuuskäsityksessä keskeisiä toimijoita ovat väistämättä myös poliittinen johto ja valtiollinen (tai muu) hallinto. Se, että resilienssiin sisältyy ajatus näiden toimijoiden vastuun pienentämisestä turvallisuuden tuottajina ei tarkoita sitä, että heidän vastuunsa resilienssin ehtojen ja uhkakuvapolitiikan tuottajina olisi olematon.

Edellistä vasten ei liene yllättävää, että esimerkiksi Suomen pelastusalan keskusjärjestön tekemässä Suomen *kansalaisturvallisuuden* tilaa luotaavassa tutkimuksessa turvallisuus määritellään kansalaisten puolesta näiden luottamuksena “[...] omiin, yhteisön sekä yhteiskunnan kykyihin suojautua uhkia vastaan sekä palauttaa turvallisuuden taso entiselleen kriisin jälkeen”. Turvallisuus on ennen kaikkea kansalaisten vastavuoroiseen luottamukseen ja yhteiskunnallisen turvallisuuden *tunteeseen* sekä tätä kasvattaviin yhteiskunnan vuorovaikutussuhteisiin palautuva piilevä ominaisuus¹³. Yhteiskunnallisen turvallisuuden raja-arvot ja määritelmä toisin sanoen annetaan ylhäältä – ne eivät leiju vapaana yhteiskunnallisen kuripolitiikan käytänteiden ja diskurssien varassa –, mutta samalla korostetaan kansalaisyhteiskunnan vastuuta omasta turvallisuudestaan. (SPEK 2015.)

Vastaavasti resilienssidiskurssissa on havaittavissa tietty hierarkia, jossa operationalisointi siirretään kasvavasti kansalaisten ja yksityisen sektorin vastuulle, mutta määritelmät yhteisöjen toimintatavoista sekä resilienssin piirteistä annetaan yhteisöille valmiiksi keskushallinnon tasolta (Cabinet Office 2011, 4, 6, 15; ks. myös. Joseph 2013b, 256; Juntunen 2014, 12–13). Erityisesti kriisitilanteiden jälkimainingeissa valtiojohto ottaa roolia yhtenäisyyden ja sisuk-

kuuden painotuksessa, kuten näimme edellä Obaman ja Meninon puheiden yhteydessä. Samaan tapaan Balin vuoden 2002 pommi-iskut käännettiin esimerkiksi Australiassa¹⁴ nopeasti osaksi kansallisen tarinan historiallista jatkumoa, joka ulottui poliitikkojen puheissa vaivattomasti toisen maailmansodan aikaisiin kokemuksiin saakka. Iskut esitettiin jopa ainutlaatuisena mahdollisuutena rakentaa Australian ja Indonesian Itä-Timorin kriisin jälkeen vaikeutuneita suhteita uudelleen (Heath-Kelly 2015), aivan kuten Pariisin iskut vuonna 2015 kanavoivat eurooppalaista poliittista solidaarisuutta.

Voidaankin sanoa, että valtiojohtajilla ja valtionhallinnolla on näin ollen edelleen keskeinen merkitys resilienssin yhteensovittamisessa kansallisia narratiiveja vasten sekä toisaalta eräänlaisina resilienssiä osoittavien prosessien arvovaltaisina todistajina. Samalla turvattomuuden seurauksista huolehtiminen kuitenkin ulottuu entistä selvemmin kansalaisten valmiuksiin vastaanottaa rooli resilienssin konkreettisina säilyttäjinä ja kantajina.

Resilienssin käsitteen poliittisesti johdannaiset merkitykset

Ennen siirtymistä neljänteen kysymykseen on syytä tiivistää kolmen ensimmäisen analyyttisen linssin tarjoamat tulokset resilienssistä turvallisuuskäsityksenä. Totesimme resilienssiajatteluun sisältyvän turvallisuuskäsityksen muodostuvan yhteiskunnan kykyyn palautua, mukautua ja joustaa kriisitilanteessa – jopa kimmota kohti uutta kukoistuksen aikakautta. Ajatuksena on, että yksilöiden ja hallinnon (joiden välinen painotus riippuu valitusta resilienssin tulkinna) toimenpiteiden ansiosta epävarma ja ennustamaton uhkaympäristö ei kykene sakkauttamaan yhteiskunnallisia prosesseja. Resilienssiin tukeutuva turvallisuuskäsitys on siirtänyt sekä uhkaympäristön että turvallisuustoimijat osaksi yhteiskunnan kokonaisuutta. Näin ollen yksilö ei voi tuudittautua selvään turvallisuuden tunteeseen arkielämässään, vaan joutuu tyytymään tilastolliseen ja todennäköisyyksiin perustuvaan turvallisuuteen, ja kehittämään tämän haavoittuvaisuuden tunteen pohjalta kykyään reagoida ja sopeutua äkillisiin kriiseihin. Seuraavassa kapaleessa pohdimme tämän kaltaisen kokemuksen laajempia poliittisia vaikutuksia, ja avaamme resilienssin ja sen implikoiman turvallisuuskäsityksen suhdetta ymmärrykseemme politiikasta laajemmin. Tällöin

keskeinen normatiivinen kysymys kuuluu: riittääkö resilienssin kaltainen reaktiivinen ja sopeutumista painottava strategia tuottamaan niitä tuloksia, joita turvallisuuspolitiikalta odotamme?

Neljäs ja viimeinen Buzanin ja Hansenin (2009, 12–13) turvallisuusanalytiikan linsseistä kytkeytyy politiikan ja turvallisuuden väliseen suhteeseen. Kysymyksen voi tulkita suppeasti, tarkoittamaan ennen kaikkea muiden politiikka-alojen roolia turvallisuuden tuottamisessa, tai tapana erottaa turvallisuuteen liittyvät uhkakuvastot yhteiskunnan normaalista poliittisesta järjestyksestä, prosesseista sekä matalamman intensiteetin inhimillisestä turvattomuudesta. Seuraamme tässä yhteydessä laajempaa tulkintaa, jossa kysymys ymmärretään koskemaan turvallisuuden ja politiikan rajanvetoa kokonaisuudessaan sekä turvallisuuspolitiikan implikoimaan tulkintaa politiikasta.

Tätä analyysiä voidaan lähestyä kahden akselin – ajallisen ja tilallisen – leikkauspisteenä. Yhtäältä resilienssin turvallistaessa yhteiskunnan perusfunktioita ja yksilöiden arkipäiväisiä valintoja se tulee samalla politisoineeksi ison osan yhteiskunnan kudosta. Poliitiikan ja turvallisuuden vaikutusala siis laajenee tilallisesti. Ajallisesti katsottuna resilienssi vaikuttaa sen sijaan johtavan horisontin kaventumiseen. Radikaalin kompleksisuuden ja ennustamattomuuden korostaminen johtaa äärimmillen vietyä nykyhetken vankina olevaan ymmärrykseen politiikasta ja turvallisuudesta. Menneisyydestä saatujen oppien sovellettavuus on rajallista, sillä emme voi olettaa asioiden jatkuvan samalla tavalla. Samalla tulevaisuuskuva näyttää jonkinlaisena abstraktina kaaoksena. Sen lisäksi, että emme voi ennustaa, mikä tulevaisuuden potentiaalinen uhka tulee todellisuudeksi, emme edes välttämättä tiedä, mitä nämä potentiaaliset uhat ovat (vrt. Daase ja Kessler 2007).

Tällainen nykyisyyden vangiksi jättäytyvä varautumismalli tuottaa nähdäksemme turvallisuuden kannalta ja laajemmin poliittisesti ongelmallisia seurauksia. Tässä kohtaa resilienssin tilallinen ja ajallinen luonne kietoutuvat yhteen prosessin käsitteen kautta. Se ei kykene kanavoimaan täysin tyydyttävää ymmärrystä turvallisuuden luonteesta tai siitä, miten turvallisuutta voitaisiin tuottaa. Se sitoutuu olemassa olevien yhteiskunnallisten prosessien jatkuvuuden turvaamiseen, rajaten mahdollisuuden hahmottaa vaihtoehtoisia poliittisia tulevaisuuksia ja niihin kytkeytyviä turvallisuusnäkökulmia¹⁵. Prosessien ja poliittisten tapahtumien välinen suhde on heilahtanut

niin, että *proaktiivinen kyky toimintaan jonkinlaisena ’uutena alkuna’ (siten tapahtumana) on lähes täysin unohdettu*. Tapahtumilla on toki keskeinen rooli resilienssiin pohjautuvan turvallisuusnäkökulman toimintaympäristöä korostavan luonteen kautta, mutta samalla tapahtumat nähdään jonakin ulkoapäin tulevana, ennakoimattomana tekijänä, joihin resilienssiin kansalaiset kykenevät sopeutumaan. Ihmistä ei nähdä ”aktiivisena toimijana, osoitettavissa olevien tapahtumien alullepanijana” vaan eri tilanteissa eri tavalla ympäristöään kohtaan ”käyttäytyvänä” olentona (Arendt 2007, 105). Resilienssin käsitteen ympärille kietoutuva turvallisuuskeskustelu toisin sanoen heikentää mahdollisuuksia käydä keskustelua nykyisyyden ja tulevaisuuden suhteista poliittisen tarkoituksenmukaisuuden pohjalta.

Samalla prosesseihin keskittyminen ja siihen liittyvä politiikan alan laajeneminen on tarkoittanut sitä, että politiikan käsitteen ymmärtäminen julkisen ja jaetun tilan avaamisen mahdollistavana toimintana on jäänyt syrjään. Siinä missä uusien elämäntilanteiden politisoituminen voitaisiinkin tietyistä teoreettisista lähtökohdista nähdä myös lupauksena, mahdollistaen uudenlaisia poliittisen vastarinnan muotoja, tässä tekstissä sovelletusta näkökulmasta tämä lupaus tulee mitätöidyksi kahdesta syystä. Yhtäältä politisoitumisen pelkistyminen yhteiskunnan kokonaisvaltaiseen turvallistamiseen sulkee lähes samanaikaisesti mahdollisuuden näistä kysymyksistä käytävään aitoon poliittiseen debattiin (vrt. De Lint ja Virta 2004; Virta ja Branders 2016). Toisaalta, ja vielä tärkeämmin, mikäli tämä turvallisuuden alan laajentuminen ei yhdisty uudenlaisten julkisten tilojen syntyyn, politisoitumisen avaamaa mahdollisuutta ei voida muuntaa ’julkisen vapauden’ harjoittamiseksi jolloin sen poliittinen lupaus jää tyngäksi.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä artikkelissa on jäljitetty resilienssin käsitteen muutosta sen siirtyessä sosio-ekologian ja psykologian kaltaisilta tieteenaloilta turvallisuuspolitiikkaa ohjaavaksi strategiseksi, retoriseksi ja operatiiviseksi käsitteeksi. Aloitimme käsittelemällä resilienssin taustaa eri tieteenaloilla ja sen arkikielistä merkitystä. Tämän keskustelun johtopäätös voidaan tiivistää sanomalla, että kysymykseen ”mitä resilienssi on?” ei ole yhtä vastausta, vaan käsitettä määrittää vahva kontekstiriippuvaisuus, monimerkityksellisyys ja

joustavuus, mikä osittain tekee käsitteestä niin suosittu ja houkuttelevan.

Tästä etenimme tarkastelemaan resilienssiä koskevaa tiedon tuotantoa tarkemmin kansainvälisen politiikan tieteenalalla sekä turvallisuustutkimuksessa. Totesimme resilienssiin liittyvän tutkimuksen ajautuneen näihin tieteenaloihin liitettynä lyhyessä ajassa – nykyisessä muodossaan käsitettä on tutkittu vasta 2010-luvulta alkaen – umpikujaan, jossa kaksi erilaista tapaa ymmärtää resilienssin luonne ja sen normatiivis-poliittinen asema puhuvat toistensa ohi. Tässä keskustelussa resilienssi tavataan nähdä vaihtoehtoisesti joko politiikan paikallistasoa voimaannuttavana lupauksena, tai neoliberalisaatioon yhdistyvänä biopoliittisena hallintamentaaliteettina, joka pyrkii aktiivisesti luomaan tietyntalaisia – hallittavissa olevia – yksilösubjekteja. Siinä missä ensin mainittu suuntaus ei ole kyennyt muodostamaan riittävän kriittistä suhdetta konkreettisiin resilienssiohjelmiin ja niiden poliittisiin implikaatioihin, jälkimmäinen puolestaan esittää resilienssipolitiikan liiankin yksiselitteisesti eräänlaisena juonena poliittisen vapauden rajoittamiseksi.

Artikkelin jälkimmäinen puolisko pyrki ylittämään nämä resilienssin käsitteen moninaisuuteen ja sen vastakkaisiin tulkintoihin liittyvät ongelmat. Ensimmäisenä askeleena esitimme resilienssin käsitteeseen liittyvän kolme eri tarkastelutasoa, jotka on tärkeää erottaa toisistaan: ontologis-tieteellinen taso, resilienssiä metaforisemmin hyödyntävä strateginen taso, ja lähemmäs turvallisuuskäytänteitä liikkuva operatiivinen taso. Kansainvälisen politiikan resilienssitutkimuksen jakautuminen kahteen vastakkaiseen lähestymistapaan juontuu nähdäksemme siitä, että vahvimmat kriitikot ovat kiinnittäneet huomionsa ennen kaikkea ontologisen ja strategisen tason leikkauspintaan, kun taas resilienssiin positiivisemmin suhtautuvat ovat korostaneet tapoja, joilla resilienssi-strategioita voidaan operationalisoida yhteisöjen nimissä toteutuvan omaehtoisuuden tukemiseen.

Tältä aikaisempaan tutkimukseen perustuneen kategorisoinnin pohjalta siirryimme käsittelemään resilienssin merkitystä turvallisuuspolitiikassa neljän Barry Buzanin ja Lene Hansenin määrittelemän turvallisuusanalyttisen linssin läpi. Tarkastelimme, mitä resilienssipolitiikkaan perustuvassa turvallisuuskäsityksessä pyritään turvaamaan (viittauskohde), miltä tätä kohdetta pyritään turvaamaan (uhkakäsitys), kuka turvaamisesta vastaa (toimijat, turvallisuushallinnon sektoreiden välinen työnjako),

ja lopulta *millainen käsitys politiikasta* tämän turvallisuuskäsityksen taustalla vaikuttaa.

Totesimme resilienssipolitiikan luovan turvallisuusjärjestelmän, jossa turvattava kohde on ennen kaikkea yhteiskuntajärjestelmän kyky selviytyä kriisitilanteista – tai toisin sanoen yhteiskunnan erilaisen prosessien jatkuvuuden ja uusiutumisen takaa-
vien ”hautautuneiden” kapasiteettien turvaaminen. Uhhakäsitys puolestaan rakentuu ensisijaisesti ulkopuoliseksi mielletyn ”uhkaympäristön” tuottamien arvaamattomien kriisien ympärille. Näiltä uhilta suojautumiseksi katsotaan keskeiseksi siirtyä pois klassisesta valtion vastuulla olevasta turvallisuuspolitiikasta, kohti yhteiskunnan kokonaisuuden – lopulta yksittäisten ihmisten – vastuullistamista, jonka suunnan ja tavoitteenasettelun poliittinen johto kuitenkin määrittää. Tällä saralla resilienssin suhde uusliberalisaatioon vaikuttaakin olevan melko selvä – joskin tältä osin kyse on enemmän analogisuudesta kuin sisällöllisestä samankaltaisuudesta.

Lopuksi tarkastelimme resilienssin ja turvallisuuden yhteyden taustalla vaikuttavaa laajempaa ymmärrystä politiikan luonteesta. Resilienssin omaksuminen turvallisuuspolitiikkaa ohjaavaksi käsitteeksi vaikuttaa johtavan yhtäältä yhteiskunnan kokouksen tietynasteiseen politisaatioon (tai turvallistamiseen) ja toisaalta aikahorisontin keskittymiseen ensisijaisesti nykyhetkeen, yhteiskunnan kykyjen kehittämiseen tässä ja nyt. Laajempi – menneisyyden ja tulevaisuuden väliin asettuva – poliittinen visio voidaan havaita tarkastelemiemme esimerkkien nojalla ainoastaan kriisitilanteiden välittömässä vanavedessä, kun halutaan korostaa yhteiskunnan eheyttä ja toiminnallisuutta. Aktiivisessa politiikan tekemisessä reflektiivinen menneisyyden ja tulevaisuuden välissä liikkuminen saa vähemmän tilaa kuin perinteisemmissä politiikkakäsityksissä.

Kriittisen tutkimuksen olisikin suuntauduttava resilienssistä juontuvan turvallisuuskäsityksen ja edelleen siihen kytkeytyvän poliittisen ajattelun aukikerimiseen. Sen sijaan, että resilienssi nähtäisiin läpeensä uusliberalisaation tukikäsitteenä, on myös nähtävä se poliittinen tarve johon resilienssi reagoi tai johon se esitetään vastauksena. Samalla on huomioitava resilienssipolitiikan varjolla tehtyjen sovelutusten ongelmallisuus, ja pyrittävä hahmottamaan resilienssin merkitystä tavalla, joka mahdollistaa paluun turvallisuusuhkien juurisyiden aktiiviseen ennaltaehkäisyyn sekä politiikan tulevaisuuden visioista käytävään avoimeen keskusteluun (tässä yh-

teydessä on luontevaa pyrkiä luopumaan tavasta määritellä resilienssi ylhäältä-alas kansallisina narratiiveina). Samalla tulisi välttää käytänteitä, joissa vastuu turvattomuuden kanssa elämisestä siirretään ”kansalaisyhteiskunnan” vastuulle ilman symmetristä poliittisten vaikutusmahdollisuuksien siirtymistä. Viime kädessä tällaisen pyrkimyksen on myös liityttävä laajempaan poliittiseen avaukseen, jossa avoimia julkisia tiloja pyritään luomaan ja edelleen kehittämään sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Tällaiset tilat eivät vain mahdollista edellä mainitun julkisen vapauden harjoittamista, vaan ne voidaan myös nähdä kansalaisten ja poliittisen yhteisön ”resilienssiä” edistävinä instituutioina.

VIITTEET

Esitimme artikkelin aikaisemman version tammikuussa 2016 Aulangolla järjestetyssä Kansainvälisten suhteiden tutkimuksen seuran konferenssissa. Haluamme kiittää nimettömien vertaisarvioitsijoiden arvokkaiden kommenttien lisäksi Paul-Erik Korvelaa sekä Aulangolla työtämme kommentoineita kollegoita, erityisesti Antti Kaskea, Hiski Haukkalaa, Minna Jokelaa, Mikko Tyrväistä ja Kari Möttölä.

¹ Resilienssillä ei vielä tätä kirjoitettaessa ole vakiintunutta suomenkielistä käännettä, joka löytyisi esimerkiksi kotimaisten kielten keskuksen aineistoista. Ehdotukset resilienssin suomen-nokselle yhdistelevät usein – käyttäjän näkökulmasta, tieteen-alatuksesta ja kontekstista riippuen – yhtä tai useampaa seuraavista määreistä: sietokyky, mukautumiskyky ja kestävyys; yleinen valmius joustamiseen; stressinsietokyky, sitkeys, sisukkuus ja sinnikkyys luonteenpiirteinä. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ja Sanastokeskuksen kokonaisturvallisuutta ja varautumista koskevassa sanastohankkeessa suomenkieliseksi nimitykseksi ehdotetaan alustavasti sieto- ja joustokykyä, jonka ristiriitaiselta vaikutustien määreiden sulamasta muodostettiin edelleen melko kömpelö ja epäselvä termi ”joustokesto” (Termi-info 2014; ks. myös Hyytiäinen 2013; vrt. Juntunen 2014, 25). Valtioneuvoston kesäkuussa 2016 julkaisemassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa resilienssin käsite mainitaan ensimmäisen kerran Suomen turvallisuuspolitiikkaa ohjaavassa keskeisessä strategisessa asiakirjassa. Resilienssi kuitenkin rinnastetaan selonteossa yhteiskunnan yleiseksi kriisinsietokyvyksi (Valtioneuvosto 2016, 10). Tämä ei vastaa sen kansainvälisiä vastineita ja alkuperää, joissa korostuu kriisin sietämisen lisäksi myös kyky mukautua kriisin jälkeiseen tilanteeseen ja uudistua sen avaamien mahdollisuuksien pohjalta. Käsitteen alkuperälle ja kansainväliselle käytölle uskollisempi suomenkielinen voikin tätä vasten olla ”mukautumisvalmius”. Resilienssin määrittelemisen tai suomentamisen sijaan tämän artikkelin tavoitteena on kuitenkin kansainvälisen resilienssikeskustelun ja siitä johdettujen poliittisten sovellusten analyttinen läpikäynti sekä näistä avautuvien maailmankuvalisten ja poliittisten merkitysten käsittely. Tästä johtuen käytämme ilmiöstä jatkossakin englittista nimitystä ”resilienssi”. Näin kykenemme nähdäkemme säilyttämään käsitteen luonteeseen liittyvän monimerkityksellisuuden parhaiten.

² Tierney (2015) rinnastaa resilienssin käsitteen saavuttaman suosion tapaan, jolla kestävä kehitys aikanaan nousi muotikäsitteeksi (vrt. Aguirre 2002). Muotipuuskan (collective surge) kokenut resilienssi on vastaavalla tavalla noussut eräänlaiseksi tieteen ja tutkimushankkeiden yhteiskunnallista relevanssia ja ajankohtaisuutta viestiväksi ”valomainokseksi” (resilienssistä muoti-ilmiönä ks. myös Brandt ja Jax 2007).

³ “More resilient social-ecological systems are able to absorb larger shocks without changing in fundamental ways. When massive transformation is inevitable, resilient systems contain the components needed for renewal and reorganization.” Käännös kirjoittajien.

⁴ Vielä vuonna 2003 sekä resilienssin että turvallisuuden käsitteet sisältäviä yhteiskuntatieteellisiä artikkeleita julkaistiin Web of Science tietokannan mukaan vain kaksi kappaletta, kun vuoden 2013 määrä nousi jo 85 artikkeliin. Vastaavalla ajanjaksolla resilienssin käsitteen sisältävien artikkelien kokonaismäärä kaikki tieteenalat huomioiden on noussut vuoden 2003 noin 500 julkaisusta vuonna 2013 rekisteröityyn yli 3 000 julkaisuun. (Dunn Cavetty ym. 2015, 4–5.)

⁵ “[...] to withstand an extreme natural event without suffering devastating losses, damage, diminished productivity or quality of life and without large amounts of assistance from outside the community.” Käännös kirjoittajien.

⁶ Tästä käytetään myös kirjallisuudessa yleisesti nimitystä ”engineering resilience”, erotuksena kompleksisemmasta sosio-ekologisesta resilienssikäsityksestä (eroista ks. esim. Bourbeau 2013, 8).

⁷ Esimerkiksi vuonna 2005 Yhdysvaltain etelärannikolle iskenneen hurrikaani Katrinnan jälkitoimien kohdalla resilienssipoliittikan depolitisoitumisesta sekä siihen liittyvistä uusliberalisaatioprosessin piirteistä (viranomaisten vastuiden ja operationaalisten valtuuksien yksityistäminen) aiheutui Tierney (2015) mukaan mittavia sosiaalisia ongelmia New Orleansin haavoituvaisimpien paikallisyhteisöjen keskuudessa.

⁸ “These past ten years tell a story of resilience. The Pentagon is repaired, and filled with patriots working in common purpose [...] Our people still work in skyscrapers. Our stadiums are filled with fans, and our parks full of children playing ball. Our airports hum with travel, and our buses and subways take millions where they need to go.” Käännös kirjoittajien.

⁹ “We are strong. And we are resilient. And we will not be terrorized [...]” Käännös kirjoittajien.

¹⁰ “Good morning. And it is a good morning because we are together. We are one Boston. No adversity, no challenge – nothing – can tear down the resilience of this city and its people.” Käännös kirjoittajien.

¹¹ Esimerkiksi Charlotte Heath-Kelly (2015) esittää samankaltaisia arvioita.

¹² “[...] in an age of uncertainty the unexpected will happen, and we must be prepared to react to that by making our institutions and infrastructure as resilient as we possibly can.” Käännös kirjoittajien.

¹³ Resilienssiä ei tutkimuksen lähtökohdissa eksplisiittisesti mainita, mutta sen piirteet ovat täysin yhdenmukaisia aikaisemmin määrittelemämme resilienssipoliittikan keskeisten piirteiden, kuten vastuuttamisen, transformaatiokyvyn ja uhkakuvien kohtaamiseen liittyvien kansalaislähtöisten henkisten kapasiteettien kanssa.

¹⁴ Indonesiassa tapahtuneesta iskusta menehtyi runsaasti Australian kansalaisia.

¹⁵ Tämänkaltaisen prosessi-ajattelun taustoista ja suhteesta resilienssiin ks. Hyvönen 2016 ja Juntunen ja Hyvönen 2014.

LÄHTEET

- Aaltola, Mika. 2014. Forward Resilience and Networked Capabilities: Finland's Softer Power Tools in the Wake of Ukraine. Teoksessa Daniel S. Hamilton, András Simonyi ja Debra L. Cagan (toim.), *Advancing U.S.-Nordic-Baltic security cooperation*. Washington DC: Center for Transatlantic Relations, 157–174.
- Aguirre, Benigno E. 2002. 'Sustainable development' as collective surge. *Social Science Quarterly* 83:1, 101–118.
- Anderson, Ben. 2015. What kind of thing is resilience? *Politics* 35:1, 60–66.
- Aradau, Claudia. 2014. The promise of security: resilience, surprise and epistemic politics. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 2:2, 73–87.
- Arendt, Hannah. 2006 [1962]. *Between past and future: eight exercises in political thought*. New York: Penguin.
- Arendt, Hannah. 2007. *The promise of politics*. Toim. Jerome Kohn. New York: Schocken Books.
- Beck, Ulrich. 2014. Foreword: Risk Society as Political Category. Teoksessa Eugene A. Rosa, Ortwin Renn, ja Aaron M. McCright, *The Risk Society Revisited. Social Theory and Governance*. Philadelphia: Temple University Press, xiv–xxiii.
- Biermann, Maureen, Hillmer-Pegram, Kevin, Knapp, Corrie Noel ja Hum, Richard E. 2015. Approaching a critical turn? A content analysis of the politics of resilience in key bodies of resilience literature. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses*, tulossa.
- Brandt, F.S. ja Jax, Kurt. 2007. Focusing the meaning(s) of resilience: resilience as a descriptive concept and a boundary object. *Ecology and society*, 12:1. <http://www.ecologyandsociety.org/vol12/iss1/art23/ES-2007-2029.pdf>. Viitattu 3.10.2016.
- Brassett, James ja Vaughan-Williams, Nick. 2015. Security and the performative politics of resilience: critical infrastructure protection and humanitarian emergency preparedness. *Security Dialogue* 46:1, 32–50.
- Brassett, James, Croft, Stuart ja Vaughan-Williams, Nick. 2013. Introduction: an agenda for resilience research in politics and international relations. *Politics* 33:4, 221–228.
- Brown, Katrina. 2013. Global environmental change I: a social turn for resilience? *Progress in Human Geography* 38:1, 107–117.
- Bonanno, George A. ja Mancini, Anthony D. 2008. Human capacity to thrive in the face of potential trauma. *Pediatrics* 121:2, 396–375.
- Booth, Ken. 1991. Security and emancipation. *Review of International Studies* 17:4, 313–326.
- Booth, Ken. 2007. *Theory of world security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bostinno. 2013. 'Nothing will take us down': video of Menino's speech at Interfaith Healing Service. 18.4.2013. <http://bostinno.streetwise.co/2013/04/18/nothing-will-take-us-down-video-of-meninos-speech-at-interfaith-healing-service/>. Viitattu 15.2.2015.
- Bourbeau, Philippe. 2013. Resiliencism: premises and promises in securitisation research. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 1:2, 3–17.
- Bourbeau, Philippe. 2015. Resilience and international politics: premises, debates, agenda. *International Studies Review* 17:3, 374–395.
- Bourbeau, Philippe ja Vuori, Juha A. 2016. Security, resilience and desecuritization: multidirectional moves and dynamics. *Critical Studies on Security*, tulossa.
- Buzan, Barry. 1983. *People, states, and fear: the national security problem in international relations*. Brighton: Wheatsheaf.
- Buzan, Barry ja Hansen, Lene. 2009. *The evolution of international security studies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cabinet Office. 2010. *A strong Britain in an age of uncertainty: the national security strategy*. Lontoo: Cabinet Office.
- Cabinet Office. 2011. *Keeping the country running: natural hazards and infrastructure*. Lontoo: Civil Contingencies Secretariat, Cabinet Office.
- Chandler, David. 2013. International statebuilding and the ideology of resilience. *Politics* 33:4, 276–286.
- Chandler, David. 2014a. Beyond neoliberalism: resilience, the new art of governing complexity. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 2:1, 47–63.
- Chandler, David. 2014b. Democracy unbound? Non-linear politics and the politicization of everyday life. *European Journal of Social Theory* 17:1, 42–59.
- Chandler, David. 2014c. Resilience and the autotelic subject: toward a critique of the societalization of security. *International Political Sociology* 7:2, 210–226.
- Coaffee, Jon. 2013. Rescaling and responsibilising the politics of urban resilience: from national security to local place-making. *Politics* 33:4, 240–252.
- Corry, Olaf. 2014. From Defense to resilience: environmental security beyond neo-liberalism. *International Political Sociology* 8:3, 256–274.
- Daase, Christopher ja Kessler, Oliver. 2007. Knowns and Unknowns in the 'War on Terror': Uncertainty and the Political Construction of Danger. *Security Dialogue* 38:4, 411–434.
- Dahlberg, Rasmus. 2015. Resilience and complexity conjoining the discourses of two contested concepts. *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research* 7, 541–557.
- De Lint, Willem ja Virta, Sirpa. 2004. Security in ambiguity: towards a radical security politics. *Theoretical Criminology* 8:4, 465–489.
- Duffield, Mark. 2012. Challenging environments: danger, resilience and the aid industry. *Security Dialogue*, 43:5, 475–492.
- Dunn Cavelti, Miriam, Kaufmann, Mareile ja Kristensen, Kristian Soby. 2015. Resilience and (in)security: practices, subjects, temporalities. *Security Dialogue* 46:1, 3–14.
- Eräsaari, Risto. 1997. Mitä riskin käsitteellä organisoidaan? Teoksessa Pirkkoliisa Ahponen (toim.), *Riskikirja. Uhat, mahdollisuudet ja asiantuntijuus epävarmuuden yhteiskunnassa*. SoPhi 9. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 67–89.
- Evans, Bradley ja Reid, Julian. 2013. Dangerously exposed: The life and death of the resilient subject. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 1:2, 83–98.
- Evans, Bradley ja Reid, Julian. 2014. *Resilient life: the art of living dangerously*. Cambridge: Polity Press.
- Fiksel, Joseph. 2015. Terror attacks in Paris and California expose modern society's lack of resilience. *The Conversation*, 11.12.2015. <http://theconversation.com/terror-attacks-in-paris-and-california-expose-modern-societys-lack-of-resilience-51548>. Viitattu 29.12.2015.
- Fjäder, Christian. 2014. The nation-state, national security and resilience in the age of globalization. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 2:2, 114–129.
- Folke, Carl. 2006. Resilience: The emergence of a perspective for social-ecological systems analyses. *Global Environmental Change* 16:3, 253–267.
- Heath-Kelly, Charlotte. 2015. Securing through the failure to secure? The ambiguity of resilience at the bombsite. *Security Dialogue* 46:1, 69–85.
- Herman, Agatha. 2016. 'More-than-human' resilience(s)? Enhancing community in Finnish forest farms. *Geoforum* 69:2, 34–43.

- Holling, C. S. 2001. Understanding the complexity of economic, ecological, and social systems. *Ecosystems* 4:5, 390–405.
- Homeland Security Council. 2007. *National strategy for homeland security*. Washington: Homeland Security Council. http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/nat_strat_homeland-security_2007.pdf. Viitattu 15.2.2016.
- Howell, Alison. 2015. Resilience as Enhancement: Governmentality and Political Economy beyond 'Responsibilisation'. *Politics* 35:1, 67–71.
- Hyvönen, Ari-Elmeri. 2016. "Invisible Streams: Process-thinking in Arendt". *European Journal of Social Theory*. Published online before print. <http://est.sagepub.com/content/early/2016/02/22/1368431016633572>.
- Hyytiäinen, Mika. 2013. "Joustokestävä, mahdollistava ja tuottava turvallisuus", *Sitra.fi* [blogikirjoitus], 30.10.2013. <http://www.sitra.fi/blogi/uusi-turvallisuus/joustokestava-mahdollistava-ja-tuottava-turvallisuus>. Viitattu 30.6.2016.
- Jackson, Patrick Thaddeus ja Nexon, Daniel. 2013. International theory in a post-paradigmatic era: from substantive wagers to scientific ontologies. *European Journal of International Relations* 19:3, 543–565.
- James, Robin. 2015. *Resilience & Melancholy: Pop Music, Feminism, Neoliberalism*. Lontoo: Zero Books.
- Joseph, Jonathan. 2013a. Resilience as embedded neoliberalism: a governmentality approach. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 1:1, 38–52.
- Joseph, Jonathan. 2013b. Resilience in UK and French security strategy: an Anglo-Saxon bias? *Politics* 33:4, 253–264.
- Juntunen, Tapio. 2014. *Kohti varautumisen ja selviytymisen kulttuuria? Kriittisiä näkökulmia resilienssiin*. SPEK puheenvuoroja 2. Helsinki: Suomen pelastusalan keskusjärjestö.
- Juntunen, Tapio. 2015. Turvallisuus, arjen jatkuvuus ja lintukodon romahdus Pariisiin jälkeen. *Politiikasta.fi*, 20.11.2015. <http://politiikasta.fi/turvallisuus-arjen-jatkuvuus-ja-lintukodon-romahdus-parisiin-jalkeen/>. Viitattu 29.12.2015.
- Juntunen, Tapio ja Hyvönen, Ari-Elmeri. 2014. Resilience, security and the politics of processes. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 2:3, 195–209.
- Krahmann, Elke. 2011. Beck and beyond: selling security in the world risk society. *Review of International Studies* 37:1, 249–372.
- Krause, Keith ja Williams, Michael C. 1997. *Critical security studies: concepts and cases*. Lontoo: UCL Press.
- Lundborg, Tom ja Vaughan-Williams, Nick. 2011. Resilience, critical infrastructure, and molecular security: the excess of 'life' in biopolitics. *International Political Sociology* 5:4, 367–383.
- Luthar, Sunia S., Cicchetti, Dante ja Becker, Bronwyn. 2000. The construct of resilience: a critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development* 71:3, 543–562.
- Methmann, Chris ja Oels, Angela. 2015. From 'fearing' to 'empowering' climate refugees: governing climate-induced migration in the name of resilience. *Security Dialogue* 46:1, 51–68.
- O'Malley, Pat. 2010. Resilient subjects: uncertainty, warfare and liberalism. *Economy and Society* 39:4, 488–509.
- Owens, Patricia. 2011. The supreme social concept: the unworldliness of modern security. *New Formations* 71:2, 14–29.
- Reid, Julian. 2012. The disastrous and politically debased subject of resilience. *Development Dialogue* 58 (April 2012), 66–79.
- Reuters. 2015. Obama says 'we will not be terrorized' after California shooting. *Reuters*, 5.12.2015. <http://www.reuters.com/article/us-california-shooting-obama-idUSKBN0TO-0B520151205>. Viitattu 29.12.2015.
- Rogers, Peter. 2012. *Resilience revisited: an etymology & genealogy of a contested concept*. Climate Futures Working Paper Series. Sydney: Climate Futures.
- Rogers, Peter. 2015. Researching resilience: an agenda for change. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses* 3:1, 55–71.
- Rosa, Eugene A., Renn, Ortwin ja McCright, Aaron M. 2015. *The risk society revisited: social theory and governance*. Philadelphia: Temple University Press.
- Stark, Alistair ja Taylor, Monique. 2014. Citizen participation, community resilience and crisis-management policy. *Australian Journal of Political Science* 49:2, 300–315.
- Suomen pelastusalan keskusjärjestö [SPEK]. 2015. *Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa - näkökulma kansalaisten varautumisen tilaan ja resurssihin eri alueilla*. SPEK fakta 2015. <http://www.spek.fi/loader.aspx?id=86124cc8-7d5f-4d12-baba-cd8cf2bc50e>. Viitattu 31.12.2015.
- Termi-info (2014): "Kokonaisturvallisuuden ja varautumisen sanastohanke käynnissä", *Termi-info.fi*, <http://www.termiinfo.fi/sisalto/kokonaisturvallisuuden-ja-varautumisen-sanastohanke-kaynnissa-38.html>. Viitattu 30.6.2016.
- The Wall Street Journal. 2011. Obama's speech on the anniversary of 9/11. *The Wall Street Journal*, 11.9.2011. <http://blogs.wsj.com/washwire/2011/09/11/obamas-speech-on-the-anniversary-of-911/>. Viitattu 15.2.2016.
- Tierney, Kathleen J. 2014. *The social roots of risk: producing disasters, promoting resilience*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Tierney, Kathleen J. 2015. Resilience and the neoliberal project: discourses, critiques, practices—And Katrina. *American Behavioral Scientist* 59:10, 1327–1342.
- Turner, Matthew. 2013. Political ecology I: an alliance with resilience. *Progress in Human Geography* 38:4, 616–623.
- Valtioneuvosto. 2015. *Hallituksen turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma*. 8.12.2015. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapoliittinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099>. Viitattu 1.1.2016.
- Valtioneuvosto 2016. *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 7/2016. http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/1986338/VNKJ072016_fi.pdf/9a3a074a-d97f-43c4-a1d8-e3ddb8d81da. Viitattu 25.7.2016.
- Virta, Sirpa ja Branders, Minna. 2016. Legitimate security? Understanding the contingencies of security and deliberation. *British Journal of Criminology*, tulossa.
- Walker, Jeremy ja Cooper, Melinda. 2011. Genealogies of resilience: from systems ecology to the political economy of crisis adaptation. *Security Dialogue* 42:2, 143–160.
- Walklate, Sandra, McGarry, Ross ja Mythen, Gabe. 2014. Searching for resilience: a conceptual excavation. *Armed Forces & Society* 40:3, 408–427.
- Walt, Stephen M. 1991. The renaissance of security studies. *International Studies Quarterly* 35:2, 211–223.
- Wolfers, Arnold. 1952. "National security" as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly* 67:4, 481–502.
- Wyn Jones, Richard. 1999. *Security, strategy, and critical theory*. Lontoo: Lynne Rienner Publishers.